

De Drie Goddelijke Deugden

Tijdschrift van Heemkunde Erfgoed Ravels
Nicolaus Poppelius vzw

Jaargang 29, nr. 115 – maart 2025

Inhoudstafel

Pag. 1: Inhoud

Pag. 2: Voorwoordje

Pag. 3: Van onder de klei..., de grote staking in het cementfabriek, honderd jaar geleden

Pag. 12: 1988 – Een nieuw Boshuis in het Staatsbos te Ravels

Pag. 19: oorsprong van Valentijnsdag

Pag. 23: Hoe reisde men in 1638-1639 van Den Bosch naar Brussel en vice versa

Pag. 33: Nieuwjaarreceptie van onze vereniging in de Brouwerij te Weelde

Pag. 35: Fotohoek: wie staat er op deze foto?

Pag. 36: Lief en Leed

Pag. 37: Ook dat nog...

Pag. 37: Errata van tijdschrift 114

Lidmaatschap

Voor **22 euro** bent u en uw gezin als inwoner van Ravels gewoon lid van onze Heemkunde- en Erfgoedvereniging.

Voor diegenen die het tijdschrift **met de post** ontvangen is het lidgeld **€32,-**

Erelid kan u zijn voor een jaarbijdrage **vanaf €35**, (postabonnement is dan inbegrepen).

(Onze vereniging kent enkel het systeem van gezinslidmaatschap.)

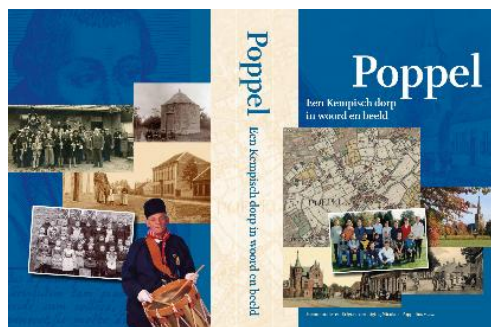
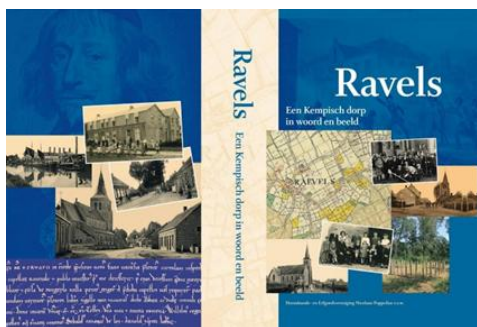
U ontvangt 4 x per jaar een nummer van tijdschrift "De Drie Goddelijke Deugden".

Ook kan er aan de meeste activiteiten van onze vereniging gratis worden deelgenomen en heeft u korting op activiteiten.

Opzegging van het lidmaatschap kan jaarlijks kenbaar gemaakt worden vóór 1 december.

Voorradige publicaties

De 2 grote kijk- en leesboeken van deelgemeenten Ravels met Ravels-Eel en Poppel die elk ruim 1000 foto's en 500 pag. tellen zijn nog voorradig.

Prijs: **€40,-** voor leden van Heemkunde en Erfgoed Ravels en **€45,-** voor niet-leden

Verzendingskosten: - verzending in de fusiegemeente Ravels is gratis,

- andere gemeenten: gelieve **€10,-** extra bij te betalen voor de verzending

Afbeelding voorblad: *Een stakingsavond*, van Eugène Laermans (1864-1940) was een Belgisch kunstschilder. Hij schilderde vanuit een sociale bewogenheid en in een expressionistische stijl, tot hij in 1924 moest stoppen door een verslechterend zicht. Laermans was in zijn tijd een van de meest vooraanstaande figuren uit de Belgische kunst. (bron:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_algemene_stakingen_in_Belgi%C3%AB#/media/Bestand:Bruxelles_Laermans_greve.JPG)

Afbeelding achterblad: cementfabrieken aan de vaart

Voorwoordje

Luc Andries, voorzitter

Met het verschijnen van dit tijdschrift is de winter voorbij en het adagium: *“Een nieuwe lente, een nieuw geluid”* kan zijn rechten stilaan beginnen op te eisen.

Vanaf dit jaar passen we de naam en het logo van onze vereniging een beetje aan om meer klaarheid te scheppen over ons werkgebied en om vlotter te communiceren. Onze nieuwe naam wordt **“Heemkunde Erfgoed Ravels”** met bijvoeging Nicolaus-Poppelius vzw..

Waarom doen we dat?

- 1) Om onze vereniging klaar en duidelijk te benoemen. Wij denken dat deze naam beter weergeeft waarvoor we staan. Het geeft duidelijk weer dat we bezig zijn met het erfgoed in ruime zin en het heem van gans Ravels. Dikwijls kregen we de opmerking dat we een vereniging zijn die zich toespitst op het leven van de heilige Nicolaus en daarbij werd de associatie gemaakt dat we ons werkterrein alleen in Weelde en Poppel zouden hebben.
- 2) We begrijpen de verwarring bij de mensen in Ravels dat wij enkel bezig zijn met Poppel (Poppelius) en Weelde (de Heilige Nicolaus).
- 3) Voor de ouderen in de gemeente die de bedevaarten naar Den Brielle hebben meegemaakt, leeft nog het historisch meningsverschil tussen Weelde en Poppel omtrent de geboorteplaats van de heilige, was het nu Weelde of Poppel.
- 4) Deze “naamsverandering” sluit ook verwarring uit met bijvoorbeeld: de pastorale eenheid Nicolaas van Poppel, fanfare Sint-Nicolaus Kring (SNK) e.a.

Vaak krijgen we de vraag: wat is het verschil tussen heemkunde en erfgoed?

Als we de “Dikke Van Dale” ter hand nemen, lezen we bij **heemkunde**: **“lokale, folkloristische geschiedenis, de geschiedenis van een streek en haar bewoners”**.

Bij **heem** schrijft Van Dale: **“1. Besloten erf rondom een boerdenwoning, var. *heim*: huis en heem, huis en hof 2 woonhuis var. *heim* 3 vaderland, var. *heim* 4 (Belg. N., niet alg.) lokaal van sommige jeugdbewegingen”**.

Onder **erfgoed** vinden we: **1** bezittingen die bij erfenis overgaan: *het vaderlijke erfgoed; in het erfgoed vervallen*, kunnen erven **2 (fig.) geestelijke of culturele nalatenschap van een voorganger, een vroeger geslacht, veelal beschouwd als het eigene van een cultuur, syn. erfenis: het Nederlands, nationaal erfgoed; het cultuurhistorische, industriële, literaire, muzikale, talige erfgoed; cultureel erfgoed, patrimonium 3** erfmassa **4** goed dat in het vooruitzicht is gesteld

Erfgoed betreft dus de zorg voor wat ons als samenleving rest uit het verleden. Het is dus breder dan de term 'monument', die in hoofdzaak voor gebouwen gebruikt wordt, maar omvat ook archeologisch erfgoed en 'immaterieel' erfgoed, zoals gebruiken, kennis etc. Het is het geheel van verhalen, plekken, gebouwen en objecten.

De term 'erfgoed' dekt een grotere lading af dan 'heemkunde'. Heemkunde is erfgoed op het lokale niveau. In onze moderne tijd kunnen we niet ontkennen dat heemkunde dagelijks beïnvloed wordt door Vlaanderen, België, Europa en de wereld. Denken we hierbij aan de reizen die men kan maken of aan de vreemdelingen die zich bij ons vestigen.

In deze context heeft de term 'erfgoed' een ruimere globale betekenis dan het woordje heemkunde.

Van onder de klei...

De grote staking in het cementfabriek, honderd jaar geleden

Jan Aerts

Inleiding

De Eerste Wereldoorlog is juist voorbij. De wederopbouw is volop bezig. Ons land heeft nood aan klei- en cementproducten. De bedrijven draaien op volle toeren. De werklui dienen elke dag opnieuw het beste in zichzelf naar boven te halen om aan de eisen van de patroon te kunnen voldoen. Er bruist wat in de wereld, ook in ons landje. Overal, en in alle sectoren, zijn er stakingen voor hogere lonen en vooral voor betere arbeidsomstandigheden. De arbeiders willen een verkorting van de arbeidsduur, extra loon voor nacht- en weekendwerk, afschaffing, minstens een inkorting, van de vrouwen- en kinderarbeid. Ze willen ook de afschaffing van de winkels gehouden door de patroons. In gans de Europese industriële wereld breken stakingen uit voor hogere lonen en betere arbeidsvoorwaarden. De grote nood aan cementproducten sterkt ook de Kempense arbeiders in hun vraag. Het zal spoedig overal tot confrontaties tussen patroons en werknemers komen.

Leefomstandigheden

In 1850 aten de Kempenaars vooral aardappelen, maar in 1886 is hun voeding veel gevarieerder. Nochtans nemen aardappelen samen met brood nog altijd het grootste deel van het menu in. De huisvrouw bakt het brood meestal zelf. Het basismenu wordt aangevuld met groenten uit de eigen moestuin, boter eieren en varkensvlees, maar dat enkel door diegenen die een varken opkweken.

Op de markt in Turnhout kost boter in 1886 2,76 fr./kg en een stenenmaker verdient 1,50 tot 1,75 fr./dag. Voor een kilo boter moet hij dus bijna 2 dagen werken. op dezelfde markt kost een ei 0,007 fr.. Veel boter en eieren zullen dus eerder op de markt worden verkocht dan in de eigen maag te verdwijnen. Hetzelfde geldt voor (een deel van) het spek van het vet gemeste varken. Ook wordt er bij regelmaat een geit gehouden. Vooral het houden van een geit¹ is belangrijk als leverancier van verse melk en vet voor de kinderen en voor het bereiden van pap voor volwassenen. Het dier kan ook verkocht worden. Het onderhoud kost niets, want het geitje eet afval van de tafel en aardappelschillen, die anders toch weggegooid worden. Verder krijgt het dier een handvol hooi uit de tuin en water gratis uit de natuur.

Gezinnen wonen in een huis en mensen zonder gezin bij hun familie. De huisjes zijn meestal aaneengesloten kleine arbeiderswoningen, bestaande uit een woonkamer/keuken, een slaapkamer voor de ouders en één voor de kinderen. In het beste geval een afzonderlijke kamer voor de jongens en één voor de meisjes. De huizen worden gebouwd door de eigenaars van de bedrijven. De huur is vastgesteld per jaar en wordt bij elke uitbetaling van het loon afgehouden. De huur schommelt rond de 1,50 à 2 fr./maand (1886). Het koppelen van het verhuren van een huis aan het bieden van werkgelegenheid wordt door de patroons beschouwd als een zekerheid: *voor de patroon tegen het in de steek gelaten worden door de arbeiders, voor de arbeiders om werk te hebben. Als er minder arbeiders nodig zijn, zijn zij die geen huis van de patroon bewonen degene die geweigerd worden. De arbeider kan de fabriek niet verlaten zonder zijn woning te verliezen en staat zo voor twee moeilijkheden: werk vinden en een woning zoeken.* De woningen liggen in de directe nabijheid van de fabriek, op loopafstand dus. Gezinnen die geen huisje van de patroon bewonen, wonen eerder in kleine losstaande hoeves met stal en schuur en omgeven door een lapje akkergrond.

Opkomst van de vakverenigingen

Vóór de eerste Wereldoorlog diende de vakvereniging hoofdzakelijk om bij elkaar te zijn en te praten. Van socialisme was er geen sprake, van georganiseerde werkstakingen evenmin en van grote successen nog veel minder. De loonsverhogingen, die tussen 1908-1910 tot stand kamen, hadden met de vakverenigingen niets uit te staan maar wel met de verbreding van het kanaal. De Antwerpse aannemer, die de werken uitvoerde, betaalde om arbeiders te vinden hogere lonen dan de steenfabrikanten, die hierdoor natuurlijk verplicht werden hetzelfde te doen.

Vakbonden

Om een reglementaire staking op gang te brengen, moesten de arbeiders eerst hun klachten voorleggen aan het bestuur van de plaatselijke vereniging. Dit stelde een onderzoek in en zocht een “vredelievende” oplossing. Wanneer dit niet lukte, werd het nationaal verbond verwittigd. Wanneer er toch een erkende staking uitbrak, werden er stakersvergaderingen belegd door de betrokken arbeiders. Hier werd de situatie besproken, informatie gegeven over de onderhandelingen en een strategie vastgelegd. De stakers waren verplicht op deze vergaderingen aanwezig te zijn, anders kregen ze geen stakersvergoeding. Soms werden er geheime stemmingen gehouden over het voortzetten van de staking. Het hoofdbestuur had wel steeds het recht de staking na een onderzoek te stoppen. Het reglement voorzag ook de mogelijkheid dat het hoofdbestuur, na overleg met het plaatselijk bestuur, de stakers aan een ander werk kon zetten. De werklieden kregen dan geen vergoeding meer.

Het Nationaal Verbond trad ook preventief op en reageerde op bestaande mistoestanden o.a. tegen het uitbetalen van de lonen in de herberg of winkel van de patroon, wat wettelijk verboden was. Het verbond waarschuwde de arbeiders meermaals op hun hoede te zijn bij het ondertekenen van hun arbeidscontract. De patroons riepen hun werklieden dikwijls al in augustus bij zich. Ieder werd afzonderlijk “gepaaid met drinkgeld of enige toeslag zo gezegd voor hem alleen”. Op deze manier werden natuurlijk vele arbeiders bedrogen onder de mom van geen bewijsmiddel of getuigen wanneer deze mondelinge beloften niet werden nagekomen. In het verlengde hiervan begon men reeds te ijveren voor “gemeenschappelijke beroepsverdragen”. Hiermee wilde men eenheid brengen in de lonen, arbeidsduur, gezondheids- en veiligheidsmaatregelen. Hierdoor zou de arbeider niet meer alleen staan bij de ondertekening van het arbeidscontract.

---

¹ Bij de oprichting van de ‘Kweekbond voor geiten’ te Oosthoven op 15 juni 1907 lezen we dat de oprichters quasi dezelfde zijn als deze van de drie maanden voordien opgerichte ‘Christene Steenbakkersgilde’.

Wat aan de staking vooraf ging

Begin 1923 werd een collectief contract (CAO) gesloten tussen de cementfabrieken te Ravels en Turnhout en het Christen Verbond der Steen-, Cement-, Ceramiek- en Glasbewerkers met als einddatum 15 augustus 1924. De vakbond vraagt dit contract zonder aanpassingen te verlengen. Hierop reageert de werkgever op 8 augustus 1924 als volgt: *“Wij hebben uw schrijven van 30 Juli goed ontvangen en zijn genegen het bestaande arbeidscontract te verlengen, en wij stellen voor deze verlenging te doen tot 31 December 1924, ten einde de datum van vernieuwing met het begin des jaars te doen samenvallen. Wij zouden alsdan telkens kunnen vernieuwen voor een jaar.”* Het voorstel werd door de vakbond aangenomen, niettegenstaande dit tijdstip van het jaar voor hen niet gunstig was.

Enkele weken later beginnen de moeilijkheden doordat de werkgever technische wijzigingen wil doorvoeren waardoor werklieden werden afgedankt. In het collectief contract stond nochtans duidelijk dat, bij ontslag, de laatste bijgekomen werklieden eerst zouden worden ontslagen, rekening houdend met bevoegdheid en bekwaamheid. Vanaf september wil de werkgever individuele contracten sluiten. Hij biedt hen een bediendencontract aan voor hetzelfde werk. Bij ziekte wordt men gedurende drie maanden doorbetaald. Men ontvangt ook een aantal dagen betaald verlof en een dertiende maand. De werkgever wilde met deze nieuwe overeenkomst vooral ontsnappen aan de wetgeving op de achturen-regeling. Volgens de werkgever waren de ontslagen te wijten aan het feit dat de magazijnen “vol” zaten. Op andere plaatsen vertelde de werkgever ook dat er herstellingen aan machines dienden te gebeuren.

De Christene vakbond vond deze uitleg ontoereikend. Op 22 december 1924 werd de fabriek te Ravels zonder voorafgaande verwittiging stil gelegd. Slechts een veertigtal arbeiders bleven aan het werk. Wanneer de werkgever, na 22 december, werklieden nodig heeft zal hij eerst via de afgevaardigde, socialisten trachten aan te werven. Aangezien dit met de socialisten niet lukte, roept hij de weer de christelijke vakbond op, welke het nodige aantal zal leveren.

Wanneer de werknemers zich op 2 januari op het werk aanbieden krijgen ze te horen dat vanaf deze dag de lonen verminderd werden. Deze vermindering zou tot 35 % bedragen. Het was een loonaftrok aannemen of buiten! Vermits de werknemers dit niet wilden aanvaarden, wil de werkgever enkel nog met de socialistische vakbond verder onderhandelen. Katholiek Ravels kent vooral gesyndiceerden bij de christelijke vakbond.

De heer Mazaryck, directeur, schrijft namens de C.B.R.-directie in een brief aan het Nationaal Verbond der Christene Steen-, Cement-, Glas- en Ceramiekbewerkers van België dat ze reeds meerdere keren met hun vakvereniging onophoudelijk moeilijkheden heeft gehad en dat de werklieden door hen steeds in hun gelijk worden gesteld. Zij schrijft dat zolang de leiders geen klaarder en gezonder inzicht hebben van de economische noodwendigheden en politieke en demagogische vooroordelen in de nijverheidskwesties niet laat varen, zij met hen niet meer wensen te onderhandelen.

11 januari 1925

Op 11 januari 1925 breekt bij de cementfabrieken La Bonne Espérance (1907) en de Société Anonyme Fabrique de Ciment Portland et Briqueterie de Ravels (1908), beiden werden in 1922 door Martin Verbeeck samengevoegd en vormden de basis voor de Cimenteries et Briqueteries Réunies (C.B.R.), een grote staking uit. De werknemers van staalbedrijf Allard te Turnhout hadden reeds op 3 november 1924 het werk neergelegd om een loonsverhoging te bekomen. Aan de staking bij C.B.R. werd door meer dan 800 werklieden gevolg gegeven.

Aangezien er zich jammerlijke feiten hebben voorgedaan ten gevolge van de werkstaking vaardigt de burgemeester een samenscholingsverbod op grondgebied van de gemeente Ravels van meer dan 3 personen uit. Ook zijn de wegen langs de vaart van de brug tot de grens met Oud-Turnhout zonder grondige reden altijd verboden. Op 16 januari keurt de gemeenteraad bij hoogdringendheid het besluit goed. De directie van C.B.R. betreurt met haar schrijven van 27 en 30 januari de gewelddaden tegen de werkwillige arbeiders. In haar laatste

schrijven vindt deze dat er onvoldoende maatregelen door de gemeente worden genomen. Daarom besluit men om zo weinig mogelijk arbeiders uit de gemeente tewerk te stellen. De staking blijft escaleren en daarom roept de burgemeester op 3 februari de hulp in van de gendarmerie te Weelde om de orde te handhaven. Op 16 februari zend C.B.R. een gerechtsdeurwaarder naar het gemeentebestuur met een schadeclaim van 15.000 fr. per dag

omdat men het werk moet stilleggen daar het gemeentebestuur de openbare orde niet kan verzekeren. Gans de gemeente stond in rep en roer. Deze staking duurde drie volle maanden, met dagelijkse betogingen. Elke morgen trok een stoet van stakers met vrouwen en kinderen naar de brug. De stakers hadden de steun van de ganse bevolking in de regio. Naar het schijnt vochten de vrouwen het hardst. Naarmate de staking voortduurde werd ze ook grimmiger. Zo zouden ook de ruiten van een voorbijrijdende autobus zijn ingegooid. Zondag 22 februari in de namiddag werd er vanuit het centrum te Ravels een grote betoging gehouden. Vanuit de omliggende gemeenten waren vele werklieden komen opdagen om hun solidariteit te betuigen. De optocht eindigde met een meeting in open lucht voor meer dan 1.500 arbeiders.

Aangezien de staking giftiger werd vroegen de socialisten aan de burgemeester om bescherming te voorzien voor de werkwilligen, waar zij voorheen de beslissing tot samenscholing op de gemeenteraad verwierpen. Dit laatste was bij de Christene vakbond in het verkeerd keelgat geschoten. Vanaf donderdag 17 maart is het verboden aan groepjes van meer dan drie personen zich tussen 19 uur 's avonds en 5 uur 's morgens op de wegen van de Nieuwe Wijk naar de weg Turnhout-Tilburg en op deze weg tot aan de gemeentegrens met Oud-Turnhout zich te bevinden. Ook de weg vanaf de brug tot aan de gemeentegrens met Oud-Turnhout op de vaartdijk blijft verboden terrein. Het gemeentebestuur van Ravels verzoekt de Gendarmerie van Weelde om de heren Jan Pas, Louis Van de Pol, Jan Van Vugt en Karel Wauters, welke op het cementfabriek verblijven naar het kiesbureau in de meisjesschool in Ravels Dorp te begeleiden.

De Kempenaar 15 maart 1925

Het Millioen !

De socialisten hebben sedert Paschen van verleden jaar reeds den kiesstrijd ingezet. Iedereen weet nog dat zij te dier gelegenheid een millioen van de gefopte roode werklieden hebben afgeperst. Die som loopt natuurlijk veel zoeter in de kas dan indien de aartrijke leiders ze zelf hadden moeten afdoppen.

Als de werklieden willen weten of dit kapitaal besteed wordt aan hun welzijn, moeten ze de muren maar eens bekijken, dan zien ze dat al dat geld omgaat in plakkaarten, en propaganda voor roode kapitalisten en roode baronnekens. En intuschen hebben ze geen geld om een staking te steunen, als te Raevens, en spelen ze liever roode ratten ! Ze hebben wel geld voor een dans- en kinemapaleis te koopen, maar laten de sukkelaars in krotten wonen. En die kerels noemen zich „werkliedenpartij” !

En zeggen dat er sukkelaars gevonden worden die zulke paardenleugens slikken !..

VIERDE JAARGANG.	17 MARI 1914.	NUMMER 19.
<h1 style="margin: 0;">DE STEENBEWERKER</h1> <p style="margin: 0; font-weight: bold;">ORGAAN</p>		
an het Nationaal Verbond der Christene Steen-, Cement- en Ceramiekbewerkers van België		
ZETEL EN BESTENDIG SEKRETARIAAT : BOOM, KERKSTRAAT, 34.		
VERSCHIJNENDE ALLE TWEE WEKEN.		
AANKONDINGEN : PRIJS VOLGENS OVEREENKOMST.	OPSTEL EN BESTUUR : Boom, Kerkstraat, 34.	ABONNEMENTEN : Voor de leden . . . . . kosteloos Binnenland . . . . . fr. 2.50 per jaar Buitenland . . . . . fr. 4.00 »

Op hetzelfde tijdstip is er ook een staking aan de gang bij La Bonne Espérance te Loën (onderdeel van de C.B.R.-fabrieken). Hier zijn het merendeel van de stakende werknemers leden van de socialistische vakbond.

Met alle mogelijke middelen tracht de werkgever onderkruipers aan te werven. Daartoe wordt noch geld, noch moeite gespaard. Hij kocht te Antwerpen 100 bedden voor de onderkruipers, wat hem met al de benodigdheden daartoe, wel 25.000 fr. zal gekost hebben. Hij biedt hooge lonen en betaalt den aanwerver zeer hooge vergoedingen. Maar het mocht hem niet lukken tot hiertoe. Op maandag 2 februari kwamen er omtrent 70 werklieden toe te Ravels. Maar de stakers waren op hunnen post en konden die menschen overtuigen dat ze daar niet mochten gaan werken. Bij de werklieden was er een cementstoker van München. Van zoohaast echter die man gehoord had wat er gaande was, weigerde hij volstrekt den arbeider aan te vatten. De werkgever bood hem tot 16 fr. per uur aan, schrijft de Gazet van Antwerpen op 13 februari.

Quertinmont

Dat het er tijdens stakingen soms hard aan toeging staat buiten kijf. Léon Quertinmont, die met de staking niets te maken had, wachtte na het werk, op 4 februari, de komst van de tram af om naar zijn verblijfplaats te Turnhout te rijden. Hij werd aan de tramhalte bij de Ravelse brug aangerand en zwaar mishandeld. De hoofddader zou geen staker zijn geweest. Later is Quertinmont overleden als gevolgen van deze aanranding. Daders konden niet worden aangewezen en daarom heeft de burgerlijke rechtbank te Turnhout op 8 juli 1926 de gemeente Ravels verantwoordelijk verklaard voor de dood van betrokkene bij gebreke van voldoende veiligheidsmaatregelen op haar grondgebied. De gemeente Ravels werd veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding van 64.000 fr. aan de ouders van het slachtoffer. In tegenstelling met het hiernaast afgebeelde krantenartikel is het slachtoffer wel degelijk Léon Quertinmont. Het zijn de ouders Armand Quertinmont en Sylvie Ghislain die zich na zijn overlijden burgerlijke partij stellen tegenover het gemeentebestuur van Ravels.

Léon Alfred Quertinmont werd geboren te Marchienne-au-Pont (Henegouwen) op 13 juli 1902 als zoon van Armand Quertinmont (1876-) en Sylvie Ghislain (1872-1927). Armand Quertinmont was technisch directeur der staalgieterij van Blanc Misseron² te Quiévrechain (Frankrijk) en werkte in deze functie tijdelijk voor C.B.R. De familie Quertinmont komt op 29 december 1924 naar Turnhout wonen, aan De Merodelei 44 en op 4 mei 1925 verhuist men naar Quiévrechain in Noord-Frankrijk. (Archief Turnhout, Bevolkingsregister Turnhout, 1920-1930, boek 8, pagina 3072). Léon Quertinmont overleed thuis te Quiévrechain op 21 april 1926.

De Kempenaar 11
juli 1926

² Blanc-Misseron is een gehucht op de grens van de Franse gemeente Quiévrechain en Crespin in het Noorderdepartement, op enkele meters van de Belgische grens. Het bedrijf noemde officieel S.A. Ateliers de Construction du Nord de la France (ANF) en werd in 1882 opgericht als dochteronderneming van het Belgische S.A. La Métallurgique de Tubize in Henegouwen voor het bouwen van spoorwagematerieel.

Burgerlijke Rechtbank van Turnhout

De verantwoordelijkheid der gemeenten. — Naklank der staking te Raevens.

— De burgerlijke rechtbank onzer stad heeft Donderdag een vonnis geveld, dat alle gemeenten ten hoogste aanbelangt.

Men herinnert zich nog de langdurige staking, die in de Cimentfabriek van Raevens plaats had. Tijdens de staking werd door de stakers rond de fabriek een toezicht uitgeoefend, dat in 't geheel niet strookte met ieders persoonlijke vrijheid. Men weet dat toen ook zekerer dag de teekenaar Mr Armand Quertinmont, aan den Halt der Raevensche brug, den tram afwachtende, en alhoewel hij met de staking niets te maken had, aangevallen en zwaar mishandeld werd. Het parket deed een onderzoek ter plaatse, doch de plichtigen bleven onbekend. De ongelukkige Quertinmont is later aan de gevolgen van dien aanval overleden. Zijne ouders, oordeelende dat de feiten gebeurd waren op het grondgebied van Raevens en dat de persoonlijke veiligheid van hunnen zoon niet voldoende gewaarborgd was door noodige poli-ciemaatregelen die deze beroerde tijd noodzakelijk maakte, riepen het gemeentebestuur van Raevens ter verantwoording en spanden een burgerlijk proces in tegen deze gemeente.

Mster Van Hal André verdedigde de belangen van den aanlegger en Mster Boone, die van de gemeente Raevens. De pleitreden hadden reeds in vorige zittingen plaats.

De rechtbank, in hare zitting van verleden Donderdag heeft de gemeente Raevens verantwoordelijk verklaard en veroordeelde haar aan de ouders van Quertinmont te betalen als schadevergoeding, 36,000 frank en 26.774 frank met de verlopen intresten, zoodat de betalen som meer dan 60,000 fr. zal bedragen.

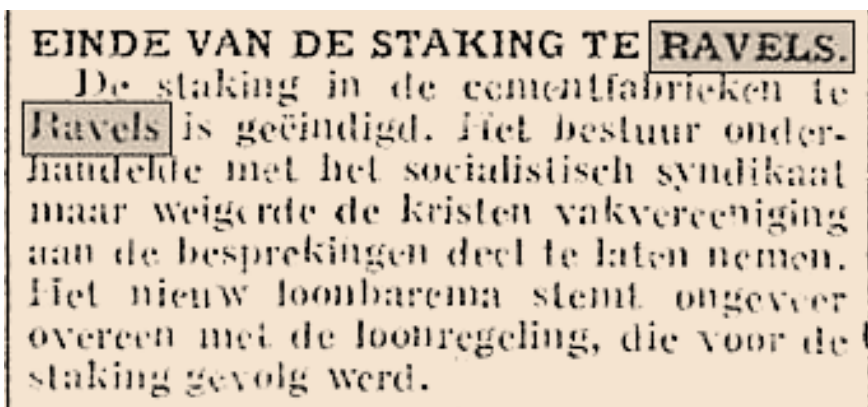
Graf van Léon Alfred Quertinmont op het kerkhof te Mont-sur-Marchienne.

Door haar raadsman, advocaat Louis Boone (1883-1944) te Turnhout, wordt het gemeentebestuur op 17 mei 1926 in kennis gesteld dat het slachtoffer overleden is. De schadeclaim tegen de gemeente zal door de ouders worden voortgezet. Enkele weken later, op 8 juli 1926 wordt de gemeente Ravels door de burgerlijke rechtbank te Turnhout veroordeeld tot het betalen van een schadevergoeding van 62.873,35 fr. De ouders verklaren onmiddellijk hiertegen in beroep te gaan omdat zij de vergoeding te gering vinden. Zij wensen een minimale vergoeding van 150.000 fr. te ontvangen. Er kan worden onderhandeld. Het begin van een lange lijdensweg.

Op 15 november 1926 is het bedrag van de schadevergoeding met intresten reeds opgelopen tot meer dan 72.000 fr. De kas van de gemeente is echter leeg. De gemeente kan zelfs de door eiser voorgestelde afkortingen niet nakomen en daarom besluit de gemeenteraad in haar zitting van 12 januari 1927 om een aantal gronden ter streke "Capelakker" en "Gilseindschevelden" te verkopen. De gemeentebelastingen zouden anders dermate hoog moeten zijn dat het niet haalbaar is voor de bevolking en een lening bij het Gemeentekrediet denkt men, gezien de erbarmelijke toestand van de gemeentekas, en ook gezien de moeilijkheden bij de ontleningsmaatschappij niet te kunnen verkrijgen. De gemeente belooft de schadevergoeding in de gemeentebegroting 1927 op te nemen maar laat dit na omdat men weet niet over voldoende fondsen te zullen beschikken. Advocaat André Van Hal zal in naam van de rechthebbenden zowel aan de Arrondissementscommissaris, de Gouverneur en zelfs de minister van Binnenlandse Zaken schrijven om druk op de gemeente uit te oefenen. Teneinde raad laat Advocaat Van Hal beslag leggen op onroerende goederen van de gemeente. De rechtbank beslist dat dit in strijd is met de gemeentewet aangezien de gemeenten niet vrij over hunne goederen kunnen beschikken en men niet mag besluiten dat zij hun schulden niet zullen nakomen. In november heeft de Bestendige Deputatie een gunstig advies gegeven voor de verkoop van de gemeentegoederen. Doch nadien kwam er een veto van Bosbeheer. Mede door tussenkomst van de Bestendige Deputatie werd er bij het Gemeentekrediet dan toch een lening bekomen. Op 31 augustus 1929 werd er een betalingsbevel geschreven voor de som van 83.862,94 fr. ruim 30 % meer dan het initieel bedrag van de schadevergoeding. De gemeentebelastingen op drijfkracht en tewerkgesteld personeel werden aangepast teneinde over de jaren 1927, 1928 en 1929 weer regelmatig over geld uit de gemeentekas te kunnen beschikken.

Einde staking

De noodlottige gevolgen voor hen die actief aan de staking hadden deelgenomen, bleven niet uit. Er kwamen afdankingen bij de vleet. Lang werd in die jaren nagepraat over de staking van de cementbewerkeren te Ravels. Een

arbeider met vrouw en twee kinderen kreeg 58 frank steun per week uitbetaald. Zij konden beroep doen op de centrale weerstandskas welke de stakersgelden op zich zou nemen. Het socialistisch vakverbond capituleerde en deed de staking mislukken. Ondanks de algemene misnoegdheid der arbeiders leed het ACV geen noemenswaardig ledenverlies; de socialisten verdwenen praktisch van de kaart.

Het Volk 19 maart 1925

De socialisten eisten zich wel de overwinning toe. Doch volgens het Christene Verbond hebben de rode leiders de werklieden der cementfabrieken verraden en verkocht. *En de rode leiders sturen nu volop werkloozen en anderen naar Ravels en Turnhout om als ratten te gaan werken, aldus nog Gazet van Antwerpen op 23 maart.*

Het socialisme is een leer die niets dan rampen voortbrengt op alle gebied en daarom is iedereen verplicht dit verfoeilijk stelsel te bestrijden, zijn de harde woorden van de christelijke vakbond. Naast de strijd met het patronaat werd er tussen de Christene en Socialistische bond ook een onderlinge strijd gevoerd om de zieltjes van de werkman te winnen. De christene leden werden ook aangespoord geen socialistische dagbladen te lezen en niet naar socialistische of goddeloze vergaderingen te gaan.

Antoon Paulussen

Toon Paulussen werd op 24 november 1887 te Chaam geboren. Bij de oprichting van het syndicaat te Ravels in 1906 was Toon één van de eerste leden. Kort daarna werd hij plaatselijk bestuurslid en hoofdbestuurslid van de centrale "Steen, cement, ceramiek en glas". In 1927 werd hij vrijgestelde propagandist van deze centrale. Hij vervulde deze functie tot in 1953. In datzelfde jaar werd hij gedecoreerd voor 20 jaren dienst in de klachtencommissie van het arrondissement Turnhout. Toon leidde niet minder dan 23 stakingen. Het zal dan niet verwonderen dat hij ook in deze grote staking een belangrijke rol heeft gespeeld en werd gesteund door pater Rutten of was het omgekeerd? In 1946 leidde zijn populariteit bij de werkman tot de verkiezing als schepen van de gemeente Ravels en lid van de Provincieraad van Antwerpen. In 1953 werd hij burgemeester van Ravels en bleef dit tot in 1959. Op de gezegende ouderdom van 80 jaar overleed hij op 7 april 1968.

Nu geef ik U mijn ziel in handen:
Gij zijt mijn meester en mijn God.

†
Gedenk in uw gebeden

ANTOON PAULUSSEN

weduwnaar van
Maria Anna Catharina DICKENS

Geboren te Chaam de 24 november 1887, en overleden in het Sint-Elisabethziekenhuis te Turnhout de 7 april 1968, gesterkt door de sacramenten der zieken.

Schepen van de Gemeente Ravels,
Voorzitter van het A.C.W. Ravels,
Voorzitter van de Ouderlingenbond,
voerd met verschillende burgerlijke en kerkelijke ordekens.

De Heer zij dank gebracht om de gunst aan ons door het leven van deze duurzame. Hij was een krachtige persoonlijkheid, die alleen leefde voor de ontwikkeling en waardige persoonlijkheid van de mensen rondom hem.

Niet alleen zijn geliefd dorp, maar heel de verre kampische omgeving genoot van zijn ijver en waarschijnlijk edelmoedig pionierswerk. In een tijd toen er naast lange arbeid nog zoveel noden drukt was er een offervaardig ideaal nodig om aan andere mensen te denken. Maar hij stond voortdurend in de weer: hij bracht de mede-arbeiders samen en maakte ze sterker; hij kende onderlinge hulp en dienstbetoon.

Omdat hij in elke mens een ware "mens" zag en een broeder, was geen last hem te zwaar op het sociale werkplan. Geen tocht was hem te lang, geen rust was hem te kort, geen onbe-

grip zelfs was hem te zwaar om niet te blijven geloven in de kristene sociale gedachte en haar zending in deze tijd. Hij leefde niet voor een idee zonder meer, hij erkende steeds dat zijn inspanning levende mensen betrof en daarom kende hij geen "opgeven": het leven gaat verder dus ook zijn ijver. Nog immer was hij actief in de sociale werken, in het bestuur van de gemeente, voor zijn vrienden gepensioneerden en... voor zijn talrijke familie.

Ja, zijn familie! Als echte vader heeft hij zijn talrijk gezin en zijn vele kleinkinderen fier in zijn hart gedragen; alles had hij er voor over en geen enkele vreugde zou hij gewenst hebben... dan de vreugde om het wezijn van zijn familie.

In het actief geloof aan God en de Kerk, haalde hij de kracht om altijd, zonder rust, tot in hoge ouderdom, zich in te zetten voor het goede. Hij was een voorman tot het heerlijke einde: het einde der beloning in Gods eeuwigheid.

Duurbare kinderen en kleinkinderen, beste familie, dank om Uw goedheid en God zegene U. Beste vrienden, dorpsgenoten, gepensioneerden, kampische arbeiders, mijn duurzaam corp... vaart wel!

De familie PAULUSSEN-DICKENS,
dankt U voor de blijken van deelneming.

Pater Rutten

Georgius (Georges) Albertus Joannes Maria Rutten werd geboren te Dendermonde op 10 augustus 1875 en overleed te Brussel op 26 mei 1952. Hij was de zoon van Joannes Carolus Rutten, afkomstig uit Limburg. Hij was ambtenaar en voormalig officier in het Belgisch leger. Zijn moeder, Maria Philippina Horta (ca. 1854-), kwam uit de Gentse Franstalige burgerij. Zij huwden te Gent rond ca. 1874. Rutten groeide op in een familie die aandacht schonk aan de penibele situatie van de fabrieksarbeiders in de omgeving. Na zijn Grieks-Latijnse studies aan het bisschoppelijk college van Dendermonde, trad hij op slechts vijftienjarige leeftijd op 19 september 1890 in bij het noviciaat van de dominicanen te La Sarte nabij Hoei. Daar wordt hij op 20 september 1891 geprofest. In 1892 ging hij filosofie en theologie studeren aan de Katholieke Universiteit Leuven.

Rutten legt op 28 september 1894 te Leuven de plechtige geloften af. Hij werd priester gewijd op 24 februari 1898 en mocht (voor die tijd uitzonderlijk) van de overste van de Orde tezamen met zijn ordegenoot Jules Perquy (1870-1946) aan de School voor Politieke en Sociale wetenschappen van de Katholieke Universiteit Leuven studeren. In 1900 behaalde hij aan de K.U.L. het doctoraat Politieke en Sociale Wetenschappen op een proefschrift over de Waalse steenkoolmijnen en de stakingen. Pater Rutten had van zijn generale

overste de speciale toestemming gekregen een tijd in de steenkoolmijnen te werken voor de research voor zijn proefschrift en om het leven als mijnwerker aan den lijve te ondervinden. Daarom wordt hij ook wel de 'patermijnwerker' genoemd. Door zijn sociale bekommernis wijdde hij zijn aandacht vooral aan het oprichten van arbeiderssyndicaten die loon- en arbeidsvoorwaarden als prioriteit stellen. Hij beschouwde syndicale actie als een dienst aan de Kerk en als een vorm van priesterapostolaat. Pater Rutten begon vanaf 1903 aan de verdere uitbouw van de in Gent goed georganiseerde arbeidersbeweging, stichtte in dat jaar het Algemeen Secretariaat der Christelijke Beroepsverenigingen en vroeg eveneens datzelfde jaar op het congres van de Belgische Volksbond (waarvan hij vanaf 1910 bestuurslid was) dringend aandacht voor de ontwikkeling van een overkoepelend organisme voor de verschillende vakverenigingen of vakbonden. Deze evolueren tot een strijdmiddel dat tegen de werkgevers kan gebruikt worden, onder meer door stakingen indien nodig. Pater Rutten werd algemeen secretaris van het ACV/CSC (van 1912 tot 1919). Tot aan de Eerste Wereldoorlog bleef hij een zeer grote invloed uitoefenen op de ontwikkeling van de Christelijke Arbeidersbeweging (ACW), was bestuurslid van

het Verbond der Sociale Priesterstudiekringen (vanaf 1908), was lid van de Internationale Vereniging voor Wettelijke Arbeidsbescherming en werd in 1912 voorzitter van het Algemeen Verbond der Studiekringen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog (1915) werd pater Rutten door kardinaal Désiré-Joseph Mercier (1851-1926) uitgestuurd naar de Verenigde Staten en Canada om daar steun voor de Belgische bevolking te bekomen. In 1916 kon hij terugkeren naar België. Rutten was de vertrouwensman van zowel de kerkelijke autoriteiten als van de christelijke arbeiders. Hij had ook contacten met de Belgische koninklijke familie en de hoge financiële milieus. Hierdoor bleef hij veel gezag uitoefenen.

In 1918 bracht hij zijn secretariaat over naar Brussel waar hij de naoorlogse arbeidersorganisatie hielp opbouwen en bleef van 1919 tot 1927 proost van het ACV. Net na de oorlog legde hij ook de basis van een financieel-coöperatieve werking binnen de christelijke arbeidersbeweging. Hieruit evolueerde de Belgische Coöperatie die de organisatie van de samen-aankoop voor rekening van de gewestelijke coöperatieve maatschappijen als doel had. De Belgische Coöperatie was een van de vijf verbonden van het ACV tot het na 1922 ontbonden werd. In 1920 onderwees pater Rutten katholieke sociale leer aan de School van Politieke en Sociale wetenschappen aan de Universiteit van Leuven en aan het Aartsbisschoppelijk Groot Seminarie van Mechelen. Vanaf zijn verkiezing op 27 december 1921 tot 1946 zetelde hij voor de Katholieke

Partij als gecoöpteerd senator in de Belgische Senaat waar hij veel aandacht gaf aan sociale problemen en was tevens lid van de algemene vergadering van de Belgische Katholieke Unie. Hierdoor verminderde zijn directe invloed in de christelijke arbeidersbeweging, maar zijn inbreng was toch nog zeer groot.

“Wij stichten geen vakverenigingen om werkstakingen te verwekken, ze verminderen zelfs omdat we het volk ontwikkelen. Pas als de verzoeningsmiddelen uitgeput zijn, hebt gij het recht om te staken en elkaar daarbij te ondersteunen”. In deze uitspraak van pater Rutten komt een hele stakingspolitiek naar voor. Staken was niet het doel van de christelijke vakverenigingen, het mocht pas worden gebruikt als alle andere middelen faalden. Rutten stelde nog drie andere voorwaarden: de staking moest rechtvaardig zijn, ze moest kans op slagen hebben en de staking moest goedgekeurd zijn door het plaatselijk en verbondsbestuur. Om deze redenen werden de stakingen ook door de vakverenigingen en hun nationaal verbond strikt gereguleerd. Ze probeerden ten alle tijden wilde stakingen te vermijden. Hun belangrijkste troef hierbij was dat alleen stakersvergoedingen werden uitbetaald voor stakingen die waren erkend door het verbond.

De strijdvaardigheid van werklieden om het bekomen van betere loon- en arbeidsvoorwaarden en werkzekerheid is ook 100 jaar later nog zeer actueel. Ook de strijd tussen de vakbonden om de harten van de werklieden te winnen is van alle tijden.

Bronnen:

Scholl S.H., De geschiedenis van de arbeidersbeweging in het arrondissement Turnhout deel II van 1900 tot 1918, 1951

Paulussen Willem, De staking in de cementfabrieken van Ravels en Turnhout in 1925, Ravels in lief en leed, Heemkundekring Nicolaus Poppelius, 1980

Blommaert Karin, Nog steeds strijdvaardig. 100 jaar ACV Rupelstreek, 1994

Van Tigchelt Henri, Het A.C.W., in Ravels, een Kempisch dorp in woord en beeld, 2020, , Heemkunde- en Erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius VZW

Tack Gil, Leven & Werken in de Kempen. De eerste fabriekswerkers tussen 1870 en 1886, 2022, Brepols Aankondigingsblad

Weekblad De Kempenaar

Gemeentearchief Ravels

Stadsarchief Turnhout

Archief Heemkunde- en Erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius

Geneanet

Wikipedia

Met dank aan Bart Sas, Cyriel Verbeek, Paul Malfait en Jef van Craenenbroeck

Archief Jan Aerts

1988 - Een nieuw Boshuis in het Staatsbos

Luc Andries

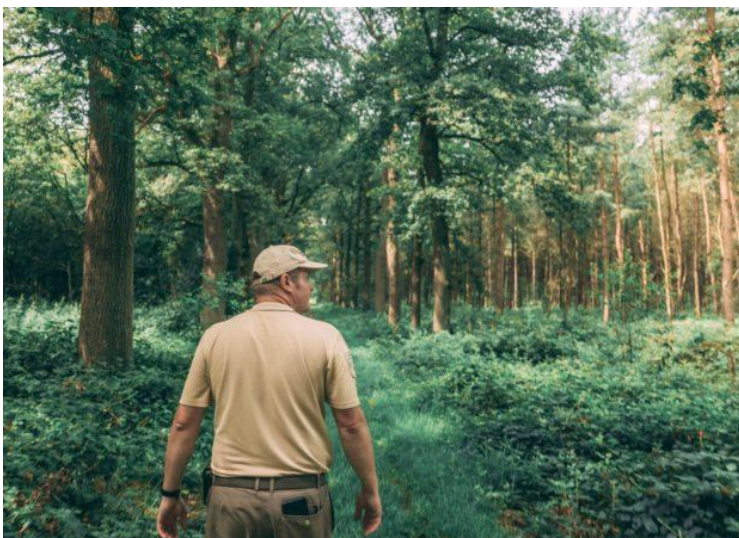
In tijdschrift nr. 113 (september 2024) hebben we de verdwenen vennen beschreven in het huidige Gewestbos Ravels (Vlaams Gewest). Nu, ruim 36 jaar later, belichten we een extra feestelijke dag voor onze Gewestbossen. Ter gelegenheid van de 10de week van het bos werd op zondag 2 oktober 1988 het nieuwe "Boshuis" plechtig geopend.

Onder impuls van houtvester Adri Versteynen, afkomstig uit Poppel en als landbouwingenieur verbonden aan de Houtvesterij Turnhout, werd het boshuisje aan de Jachtweg 27 te Ravels in de periode 1987-1988 gesloopt en heropgebouwd door het arbeidersteam van de houtvesterij.

Het is de bedoeling om er een onthaalcentrum uit te bouwen en didactische tentoonstellingen in te richten. De eerste tentoonstelling die werd ingericht belichtte de Staatsbossen van Ravels vroeger en nu. Ze besteedde ruim aandacht aan het ontstaan en de ontwikkeling van het mooiste bos der Kempen.

De reden voor het oprichten van een bezoekerscentrum was om tegemoet te komen aan een belangrijke sociale taak met een pedagogisch-educatieve insteek. Er werden talrijke brochures gemaakt naar aanleiding van het openen van wandelpaden, bosleerpaden en onthaalcentra.

Tijdens de jaarlijkse week van het bos probeert men het bos dichterbij de mens te brengen en de bezoekers te sensibiliseren voor het natuur- en bosbehoud. Zo werd er in 1988 hard gewerkt om het "Boshuis" tijdig klaar te krijgen voor de opening ter gelegenheid van de 10de week van het bos.

Buiten dat de houtvesterij een sociale-opvoedende opdracht heeft, vergeten wij tegenwoordig dat ze ook een politionele rol heeft te vervullen. De bosambtenaar is beëdigd voor de rechtbank van eerste aanleg en is dus officier van de gerechtelijke politie. Zij zijn verantwoordelijk voor de veldwetgeving, de boswetgeving, de jachtwetgeving, de visserijwetgeving, de wetgeving op stedenbouw en ruimtelijke ordening, de wet op natuurbehoud en de vogelvangstwetgeving.

Boswachter ANB op ronde (bron: Agentschap voor Natuur en Bos).

Dus kan de boswachter bij overtreding een proces verbaal opmaken. Door de veranderende mentaliteit in de samenleving staan wij tegenwoordig niet meer stil bij de gezaghebbende functie van de boswachter en krijgen zij ook wel eens met bosbezoekers te maken die niet zo nauwneemend zijn.

Verder vervult een houtvesterij ook administratieve taken en technische opdrachten. De administratie behelst vooral inventariseringen, statistieken, tellingen, adviezen, bestekken maken en controleren, algemene controles en metingen. De technische opdrachten zijn ruim opgevat en gaan vooral over het beheer en de behandeling van openbare bossen en groenruimten binnen het kader van de landinrichting. Ze omvatten alle taken vanaf de inplanting tot het kappen van oude of ziek bestanden. De Houtvesterij Turnhout verzorgt in het Ravelse Gewestbos ruim 800 à 900 ha. Hiervoor beschikt de houtvesterij over een vaste ploeg arbeiders.

In de jaren 1970 - 1980 rijpte het plan om op de plaats waar vroeger een oude hoeve stond, een onthaalcentrum op te richten: het Boshuis. Er werd een tentoonstellingsruimte ingericht met een permanente expositie over het ontstaan en de geschiedenis van het Gewestbos van Ravels.

Hieronder kan u uitgebreid foto's vinden van de bouw en feestelijke opening van het "Boshuis".

De Gemeenschapsminister van Leefmilieu,
Landinrichting en K.M.O.-beleid
De Dienst Groen, Waters en Bossen
De Vlaamse Bosbouwvereniging
Het Gemeentebestuur van Ravels

hebben het genoegen U uit te nodigen op

HET BOSFEEST

ter gelegenheid van de

10^e WEEK VAN HET BOS

en

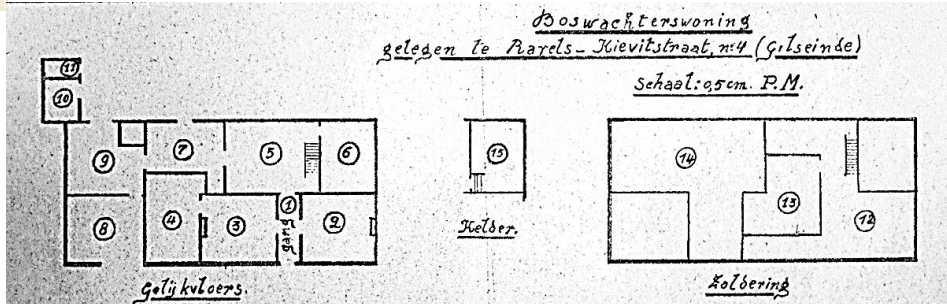
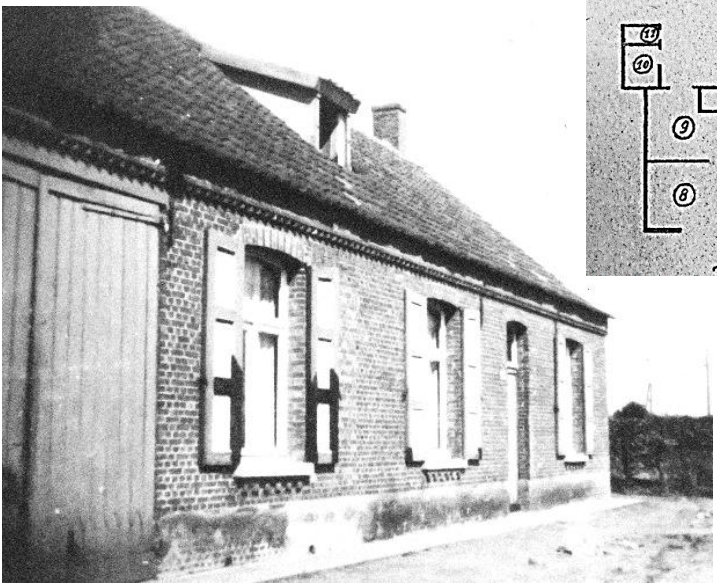
de officiële opening van het onthaalcentrum van het staatsbos Ravels met bezoek aan de bostentoonstelling.

te RAVELS op ZONDAG 2 OKTOBER vanaf 13.30 u.

samenkomst aan het onthaalcentrum te Ravels (aangeduid vanaf het centrum)

UITNODIGING
10^e WEEK VAN HET BOS
1 9 8 8

De Kievit en zijn grondplan aan de toenmalige Kievitstraat. Het gebouw dateerde van 1911.

Sloop van de Kievit in 1987 waarbij u opmerkt dat de voorgevel van het gebouw al "gemoderniseerd" was met andere ramen en rolluiken.

1987: Start van de nieuwbouw met de fundamente in de volle grond

Vloerplaat van de zolder wordt gelegd, het dak wordt afgewerkt en men behandelt het houtwerk van de zolder.

Het erf van het nieuwe Boshuis wordt schoongemaakt voor de opening.

Het Boshuis is klaar voor de grote dag, de officiële opening van het "Boshuis" volgde op zondag 2 oktober 1988 met feestelijke jachthoornmuziek aan de Jachtweg en de onthulling van de naamplaat met het jaartal 1988.

Officiële opening door de genodigde notabelen met toespraken van:

De toenmalige gemeenschapsminister van Leefmilieu, Jos Dupré (°Veerle 8 juli 1928-†Turnhout 2 december 2021).

Jos Dupré was: volksvertegenwoordiger, gemeenschapsminister van Huisvesting en Leefmilieu, Landinrichting en KMO-beleid, staatssecretaris voor Institutionele Hervormingen, staatssecretaris voor de Hervorming van het Ministerie van Openbare Werken en staatssecretaris voor Middenstand. Tussendoor was hij gemeenteraadslid en burgemeester van Westerlo. In 1995 werd hij tijdelijk voorzitter van de Kamer van volksvertegenwoordigers. Daarna zetelde hij in de Cultuurraad van de Nederlandse Cultuurgemeenschap, vervolgens in de Vlaamse Raad, deze instellingen waren de voorloper van het huidige Vlaamse Parlement.

Vera Dua (°Gent, 25 oktober 1952), landbouwingenieur met specialisatie waters en bossen en vanaf 1986 ging ze aan de slag bij het toenmalige Waters en Bossen (tegenwoordig Agentschap voor Natuur en Bos, ANB) tot in 1991.

In 1991 werd ze verkozen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Ze maakte ook deel uit van de Vlaamse Raad (de vroegere Cultuurraad voor de Nederlandse Cultuurgemeenschap). In 1995 werd ze gekozen voor het Vlaamse Parlement. Als minister streefde ze naar uitbreiding van de natuurgebieden en de mestoverschotten streng beperken, wat bij de landbouwsector niet goed werd ontvangen. Verder was ze in de Vlaamse regering de stuwende kracht voor de gezondheidstest bij pasgeborenen. Zij bleef Vlaams volksvertegenwoordiger tot 2007. In 2009 stopte ze met de nationale politiek.

In 2003 werd ze de eerste voorzitzer van GROEN! (het vroegere AGALEV).

Momenteel is ze actief als bemiddelaar bij de vorming van de Gentse gemeenteraad.

Vanaf 2011 was ze actief aan de UGent als consulent bij het Centrum voor Duurzame Ontwikkeling en later lid van het toezichtsorgaan van de fusiehaven North Sea Port. Vanaf 2011 is ze politiek inactief.

Jozef (Jef/Seppe) Segers (°Turnhout 26 oktober 1930-†Turnhout 19 maart 2010) spreekt in zijn welbekende stijl, als burgemeester van Groot-Ravels.

Segers was naast zijn notariaat, dertig jaar actief in de lokale politiek. Hij was de allerlaatste burgemeester van het onafhankelijke Weelde. Na de fusie op 1 januari 1977 werd hij gemeenteraadslid, zes jaar schepen en burgemeester van Groot-Ravels van 1983 tot 2000. Hij was ook actief bij de Gezinsbond en IVEKA. Bij beiden instellingen was hij voorzitter.

Adri Versteynen, sedert 1982 houtvester voor Turnhout (geboren te Poppel en opleiding bio-ingenieur afgerond in 1973 aan de RUG).

Houtvesterijen zijn plaatselijke vestigingen van de Dienst Groen, Waters en Bossen (tegenwoordig: Agentschap voor Natuur en Bos of ANB). Deze dienst is afhankelijk van de Administratie voor Ruimtelijke ordening en Leefmilieu (AROL) en ressorteert onder het Bestuur voor Landinrichting. De provincie Antwerpen heeft twee houtvesterijen, één in Antwerpen en het andere in Turnhout. De laatste is verantwoordelijk voor de Ravelse staatsbossen. Daarnaast heeft Turnhout nog 16 Kempische gemeenten onder zijn bevoegdheid en beheert deze houtvesterij in 1988 ruim 1600 ha bos. Daarnaast doen zij het onderhoud voor nog eens 300 ha bosgronden van openbare eigenaars zoals: kerkfabrieken, de toenmalige OCMW's, provincie, gemeenten, militaire domeinen, het Gielsbos en de strafinrichting van Merksplas.

Na het officiële gedeelte volgde er een receptie voor de genodigden en was er voor iedereen de gelegenheid om kennis te maken met houtbewerkingstechnieken zoals houtdraaien, speculaasvormen snijden e.a. . Verder waren er buiten demonstraties i.v.m. bosbouw, houtzagerij, ambachtelijk vervaardigen allerlei houten voorwerpen.

De eregenodigden bezoeken verschillende stands zoals de houtdraaier.

Herinneringsbord voor de opening van het Boshuis

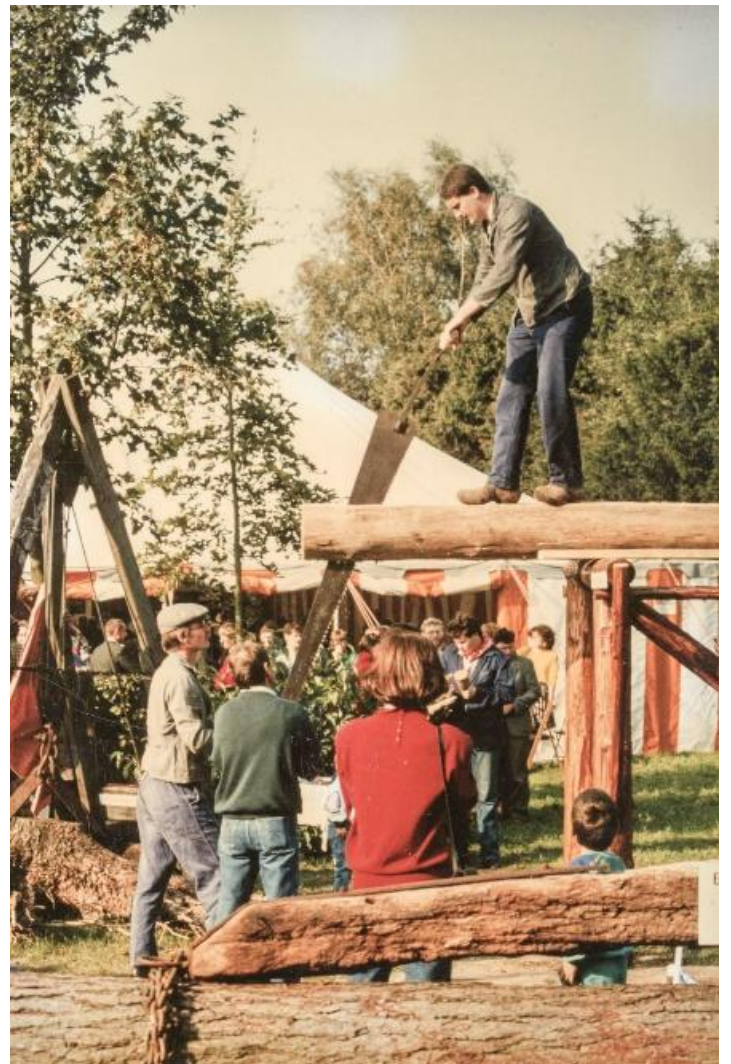
De mallejan, is een wagen bestaande uit een as met twee hoge wielen en een disselboom. Het wordt gebruikt om bomen en andere lange, zware lasten te verplaatsen.

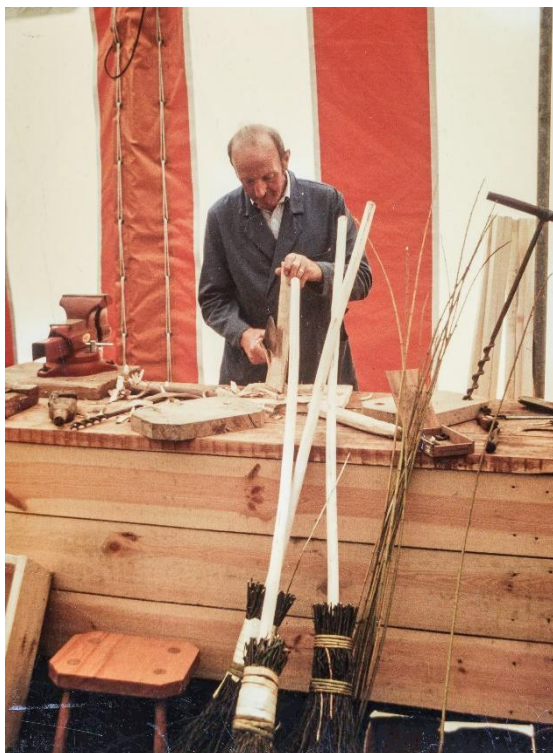
“Van dik hout zaagt men planken”

Speculaasvormen en ander houtsnijwerk

Vervaardigen van allerlei houten gereedschappen

*Bronnen:
Archief van Agentschap Natuur en Bos (ANB)
Foto's: archief Heemkunde Erfgoed Ravels - Nicolaus Poppelius*

Oorsprong van Valentijnsdag

Luc Andries

Sint Valentijn van Terni en zijn discipelen. (bron: [Public domain] Wikimedia Commons)

Op 14 februari was het Valentijnsdag!

De kerk van Ravels-Poppel is toegewijd aan Sint-Valentinus, de internationale patroonheilige van de liefde.

Hoe is het mogelijk dat een nederig grensdorp in de Antwerpse Kempen een wereldberoemde beschermheilige heeft? Valentijn, bekend als de internationale behoeder van de liefde, is de patroonheilige van Poppel. Er wonen ongeveer vierduizend mensen, onder wie meer dan helft Nederlanders. De patroonheilige van het dorp is de heilige Valentijn en ook de lokale parochiekerk draagt zijn naam: de Sint-Valentinuskerk.

Hoe deze wereldberoemde held van de liefde ooit in Poppel is terechtgekomen, is tot vandaag een onopgehelderd mysterie. Wij menen dat Sint-Willibrordus, een andere heilige, daarvoor gezorgd heeft. Willibrordus was de oorspronkelijke patroonheilige van Poppel. Wij gaan ervan uit dat hij in 729 onze parochie gesticht heeft. In die periode was Poppel ook een populair bedevaartsoord. Van heinde en verre kwamen ouders met hun kinderen naar hier om hen te laten besprenkelen met het heilzame water uit de zogenaamde Willibrordusputjes van Poppel. Zo wilden ze vermijden dat hun kinderen 'gebreekig' zouden worden.

Hoe Valentinus daarna de rol overnam van Willibrordus, is onduidelijk. Zo weten we dat Willibrordus grote bewondering had voor Valentinus omdat die zich met veel liefde ontfermde over kinderen, zieken en gehandicapten. Valentinus heeft in Poppel "een overbrugging gemaakt" met Willibrordus en is nu onze hoofdpatroonheilige.

De Sint-Valentinuskerk in Poppel is overigens, helemaal in de stijl van Valentijn, een idyllisch kerkje waarop je spontaan verliefd wordt. Het is een prachtige kerk, met wondermooie glasramen en ook twee levensgrote kunstwerken van Sint-Valentinus: een beeld en een schilderij. Daarnaast hebben we nog tal van eeuwenoude andere kunstvoorwerpen, waarvan er helaas nogal wat gestolen zijn. Dieven zijn enkele jaren geleden binnengedrongen en hebben tientallen kostbare kerkschatten meegenomen, waaronder enkele gouden en zilveren kelken, kruisbeelden en relikwieën. Onze gestolen kerkschat is jammer genoeg nooit meer teruggevonden.

Nationale feestdag met Sint-Valentijn te Poppel?

Hoewel de heilige Valentinus al meer dan duizend jaar de patroon van het dorp is, is Valentijnsdag voor de inwoners van Poppel tot vandaag nog altijd een gewone werkdag. 14 februari is dus geen nationale feestdag in het 'dorp van de liefde'.

Een andere benadering voor de Heilige Valentinus.

Het feest van de liefde wordt in steeds meer landen gevierd. Toch zijn ook veel mensen tegen een dergelijke feestdag: een veelgehoorde klacht is dat het feest geen karakter heeft en veel te commercieel is. De oorsprong van Valentijnsdag stamt echter al minstens uit de 14de eeuw. Door de eeuwen heen zijn er verschillende mythen ontstaan over de oorsprong van Valentijnsdag.

De naam Valentijnsdag is afkomstig van de christelijke priester Sint-Valentinus uit Rome, die leefde in de 3de eeuw na Christus. Volgens de overlevering bestond er in die tijd een keizerlijke wet die het soldaten verbood om te trouwen. Men geloofde namelijk dat vrijgezellen eerder bereid waren te sterven op het slagveld. Valentijn zou echter in het geheim toch soldaten hebben gehuwd, omdat hij van mening was dat liefde alles overwon. Toen keizer Claudius II (268-270) dit ontdekte, liet hij de geestelijke op 14 februari 269 executeren, en zo werd Valentijn een martelaar voor de liefde.

De kans is echter groot dat dit verhaal er pas later is bij verzonden, want het enige bekende biografische feit van Valentijn is zijn sterfdatum. Ook staat vast dat Paus Gelasius I Sint-Valentijn heilig verklaarde in 496, en dat 14 februari de naamdag van Sint-Valentinus zou worden, al is het niet helemaal zeker of het om dezelfde Valentijn gaat. Er zijn in de loop der tijd meerdere Valentijnen geweest, die omkwamen tijdens de christenvervolgingen in het Romeinse Rijk.

Lupercalia

Een andere mogelijke oorsprong van Valentijnsdag is het Romeinse feest Lupercalia, dat plaatsvond op 15 februari. Dit festival werd gehouden ter ere van Lupercus, de god van de schaapherders, en Lupa, de wolvin die Romulus en Remus opvoedde. Volgens een beschrijving van de Griekse historiograaf Plutarchus begon het feest met de rituele slachting van een hond en twee geiten, waarna de geitenhuiden werden verwerkt tot een aantal riemen. Vervolgens renden een aantal jonge mannen naakt door de straten van Rome, waarbij ze de riemen gebruikten om uit te halen naar de toegesnelde en zeer enthousiaste vrouwen. Iedere vrouw die geraakt werd zou namelijk zwanger worden, of, indien ze dat al was, een goede bevalling hebben. Het feest werd in 494 door de eerdergenoemde Paus Gelasius I afgeschaft. Het verhaal wil dat hij in plaats daarvan Valentijnsdag op 14 februari invoerde, maar daarvoor is geen bewijs. Historici vermoeden daarom ook hier dat het verband tussen Valentijnsdag en de Lupercalia een later verzinsel is.

Een andere verklaring voor het fenomeen Valentinus

Valentinus zou priester zijn geweest ten tijde van keizer Claudius II. Hij was een wijs en deugdzaam man, en stond in hoog aanzien bij zijn medechristenen; zelfs de heidenen hadden groot respect voor hem. Zo drong zijn faam ook door tot de keizer zelf. Deze wilde hem graag eens persoonlijk ontmoeten. Hij liet hem oproepen en vriendelijk vroeg hij hem: 'Als u zo verstandig bent, hoe komt u er dan bij die flauwekul van dat bijgeloof over Christus aan te hangen? Ik zou u heel graag in mijn vriendenkring willen opnemen, maar dat zou wel betekenen dat u zich houdt aan de Romeinse goden.'

Waarop Valentinus antwoordde: 'Dat zou u niet van mij verlangen, als u iets meer wist van de heerlijkheid Gods; dan zou u beseffen dat Christus zijn zoon is.'

Op de vraag wat hij dan dacht over de aloude goden, zei Valentinus:

'Dat zijn alleen maar boze geesten.'

Alle omstanders waren ontzet over dat antwoord en vonden eigenlijk dat deze godslasteraar de dood verdiende. Maar de keizer was onder de indruk en wilde deze christen graag nog wat beter leren kennen. De prefect echter betoogde dat deze Valentinus een tovenaars was en dat hij met zijn kunsten de keizer in zijn macht probeerde te krijgen. De keizer bemerkte dat hij zich niet langer tegen het gevoel van zijn raadslieden kon verzetten; hij zou er een volksopstand mee riskeren. Daarom leverde hij Valentinus uit aan de prefect. Deze droeg hem op zijn

beurt over aan rechter Asterius. Toen Valentinus eenmaal voor hem stond, bad hij hardop dat God zo goed wilde zijn het verstand van alle aanwezige heidenen te verlichten. Asterius veerde onmiddellijk op:

'Als uw God zoals u zegt licht is, dan zou ik wel eens willen zien of Hij iets van zijn licht aan mijn dochtertje zou kunnen geven; ze is namelijk blind. Kan Hij dat, dan zal ik voortaan in Hem geloven.'

Nu bad Valentinus: 'Heer Jezus Christus, U bent het ware licht van deze wereld, verlicht ook hier uw dienares.'

De woorden waren nog niet uitgesproken of het meisje kreeg inderdaad het licht in haar ogen terug. Buiten zichzelf van verbazing vielen Asterius en zijn vrouw voor Valentinus op de knieën en vroegen wat zij moesten doen om christen te worden. De priester legde hun uit hoe zij zich daarop moesten voorbereiden. Vervolgens ontving Asterius het doopsel tezamen met de andere veertig mensen van zijn huishouden. Toen de keizer dit ter ore kwam, liet hij ze allemaal in de gevangenis werpen. Valentinus werd gefolterd en tenslotte onthoofd.

Zijn verhaal wordt vaak verward met dat van **Valentinus van Terni**, een stadje vlakbij Rome. Hij wordt vereerd als martelaar-bisschop in hetzelfde jaar en op dezelfde dag als priester Valentinus. Hij zou zijn naam alle eer hebben aangedaan en een gehandicapt zoontje van de Romeinse staatsambtenaar Creton hebben genezen. Moderne geleerden gaan ervan uit dat het hier toch een en dezelfde heilige betreft.

Wimmer en Melzer (2002) schrijven daarover: 'Aan de Via Flaminia bevonden zich in de 4de eeuw twee begraafplaatsen. Op beide plekken werd een Valentinus vereerd. De eerste bij de tweede mijlpaal, dus nog binnen de muren van Rome, de tweede bij de 63ste mijlpaal vlakbij Terni. Op de begraafplaats bij de tweede mijlpaal liet paus Juylius I († 352; feest 12 april) een Valentinusbasiliek bouwen. Deze werd door paus Theodorus I († 649) compleet gerenoveerd. De verering van de martelaar Valentinus wordt bevestigd door pelgrimsverslagen uit de 7de eeuw. Zijn martelaarsberichten (later dan de 6de eeuw) noemen hem priester in Rome die onder keizer Claudius II, bijgenaamd Goticus, op een veertiende februari de marteldood onderging en aan de Via Flaminia was bijgezet.

Bij de 63ste mijlpaal stond in de 8ste eeuw een kerk die eveneens aan een heilige Valentinus was toegewijd. Ook hij werd op de 14de februari vereerd. Een martelaarsbericht uit de 5de/6de eeuw noemt hem burger en bisschop van de stad Terni. Hij zou in Rome terechtgesteld zijn, maar in de buurt van zijn vaderstad begraven.' Ook zij gaan ervan uit dat het hier uiteindelijk om een en dezelfde persoon gaat aan wie twee verschillende kerken waren gewijd.

Wij zullen wat betreft de afbeeldingen onderscheid blijven maken tussen beide Valentinussen. Betreft het een priester, dan rangschikken we de afbeelding bij deze Valentinus. Wordt hij weergegeven als bisschop (mijter, staf, tabberd), dan plaatsen we zijn afbeelding bij zijn naamgenoot van Terni.

Verering & Cultuur

Sinds halverwege de vierde eeuw stond er in Rome op de plek van zijn terechtstelling bij de Porta Flaminia ter ere van hem een Valentinuskerk.

In diezelfde tijd is zijn feestdag geplaatst op 14 februari. Zo werd deze dag voor de geloofsgemeenschap Valentijnsdag.

Vóór de verspreiding van het christendom vierde men onder de Noord-Europese en vooral de Angelsaksische volkeren een vruchtbaarheidsfeest. Men geloofde namelijk dat op de 14de februari de vogeltjes voor het eerst met elkaar paarden. Daaruit ontwikkelde zich het gebruik om jongens en meisjes op de vooravond van die dag lootjes te laten trekken. De winnaars waren voor een jaar met elkaar verbonden. Toen het christendom zich over deze streken verspreidde, bleef dat oude gebruik in stand; het werd verbonden met de naam van de heilige die op deze dag werd gevierd: Valentinus. Vanaf dat moment noemde men de winnaars van het loterijspelletje 'Valentijn en Valentine'. Ook degenen die elkaar voor het eerst op deze dag ontmoetten en verliefd werden, kregen deze benaming.

De tegenwoordige gewoonte om aan iemand die je graag mag, een aardigheidje te geven, is een afzwakking van dit oorspronkelijke gebruik.

Patronaten

Valentinus is patroon van de bijenhouders (wellicht op grond van het vruchtbaarheidsfeest waarmee hij in verband werd gebracht: de bijtjes en de bloemetjes stonden immers eeuwenlang model voor de menselijke

voortplanting!); hij is ook beschermheilige van verliefden, verloofden en jonggehuwden, en men roept hem aan voor het welslagen van het huwelijk.

Daarnaast vraagt men zijn hulp bij epilepsie en vallende ziektes (wellicht gaat dat terug op de legende van Valentinus van Terni; in ieder geval doet hij daarmee de letterlijke betekenis van zijn naam, 'gezond' of 'krachtig', alle eer aan. De middeleeuwse Legenda Aurea geeft er nog een andere verklaring voor: als martelaar is hij immers voor zijn vervolgers recht overeind gebleven en niet gevallen voor hun bedreigingen! Nog een andere verklaring luidt dat in het Germaanse taalgebied 'Valentin' in klank dicht ligt bij 'vallen niet'...

Weerspreuk(en)
'A la Saint-Valentin,
s'il neige ou s'il pleut,
les récoltes seront bonnes.'

Vrij vertaald:
'Laat het met Sint-Valentijn
maar regenen of sneeuwen:
de oogst zal goed zijn'

*Gebruiken en feesten bij
Germaanse volkeren
geïllustreerd met 130
afbeeldingen, enz...
(bron: 1863 [Public
domain] Wikimedia
Commons)*

Geoffrey Chaucer en Valentijnsdag

De eerste echte historische vermelding van Valentijnsdag is afkomstig van de veertiende-eeuwse schrijver Geoffrey Chaucer. Hij schreef in zijn 'Parlement of Foules' (1382) de volgende zin: "Want dit was op Sint-Valentijnsdag, als elke vogel zijn maatje komt kiezen". Aanvankelijk werd aangenomen dat Chaucer hiermee verwees naar 14 februari, maar de meeste vogels in Engeland paren niet zo vroeg in het jaar. Het is dan ook waarschijnlijker dat hij verwees naar 2 mei, de heilige dag van Sint-Valentijn van Genoa, of dat hij de traditie volledig verzonnen had. Desalniettemin vonden de termen 'Valentijn' en 'Valentijnsdag' sindsdien al snel intrede in de romantische literatuur. Zo zong het personage Ophelia in het toneelstuk Hamlet (1600-1601) van Shakespeare:

*"To-morrow is Saint Valentine's day,
All in the morning betime,
And I a maid at your window,
To be your Valentine."*

Vrij vertaald:
*"Morgen is het Valentijnsdag,
Van 's morgens af,
Sta ik als (dienst)meisje bij jouw raam,
Om jouw Valentijn te zijn"*

L. Prang & Co. (bron: [Public domain], Wikimedia Commons)

Anonieme liefdesverklaring

Aan het begin van de 19de eeuw sloeg de traditie van Valentijnsdag over op de gehele bevolking. Doordat het versturen van post een stuk goedkoper werd, werd het voortaan voor iedereen betaalbaar om een kaartje met daarin een liefdesboodschap te verzenden. De gewoonte om een kaartje met een amoureuze boodschap te versturen, bestond al langer. Uit de zeventiende eeuw zijn al catalogi met liefdesboodschappen voor Valentijnsdag bekend. Met name in het streng Victoriaanse Engeland koos men ervoor om dit anoniem te doen, zodat men ondanks de sociale nadruk op kuisheid toch een passievolle liefdesverklaring op kon stellen. Rond 1840 verspreidde de Europese traditie zich ook naar de Verenigde Staten, waar Valentijnsdag al snel uitgroeide tot één van de belangrijkste feestdagen.

Commercialisatie en Valentijnskaarten

In 1847 werd in Boston de eerste massaproductie van kanten Valentijnskaarten opgezet. Sindsdien is de rol van de commercie rondom Valentijnsdag sterk toegenomen. Onder andere chocoladefabrikanten, bloementelers en de diamantindustrie zetten in de tweede helft van de twintigste eeuw grootschalige reclamecampagnes op, zodat naast de traditionele kaarten ook hun producten in verband werden gebracht met de traditie. Verder verschoof de nadruk van Valentijnsdag steeds meer van anonieme liefdesverklaringen naar liefde in het algemeen, zodat er meer mensen bij de feestdag betrokken konden worden. Daarbij werd niet geschroomd om nieuwe legendes toe te voegen aan het verhaal van Valentijnsdag. Zo zouden Nederlandse bloementelers in de jaren '50 verzonnen hebben dat Sint Valentijn als monnik bloemen uitdeelde.

Bronnen:

Dries van den Akker s.j., biografieën van heiligen, 'Je naam, je dag, je heilige, naam- fees ten heiligenkalender'
Claes, J., Claeys, A. en Vincke, K., Beschermheiligen in de Lage Landen, Leuven, Davidsfonds, 2006.
Gazet van Antwerpen, Sint-Valentinus Poppel

Hoe reisde men in 1638-1639 van Den Bosch naar Brussel?

Reisroute samengesteld naar het dagboek van de abt Jan Moors van de abdij van Berne, bij Heusden (NB)

Luc Andries

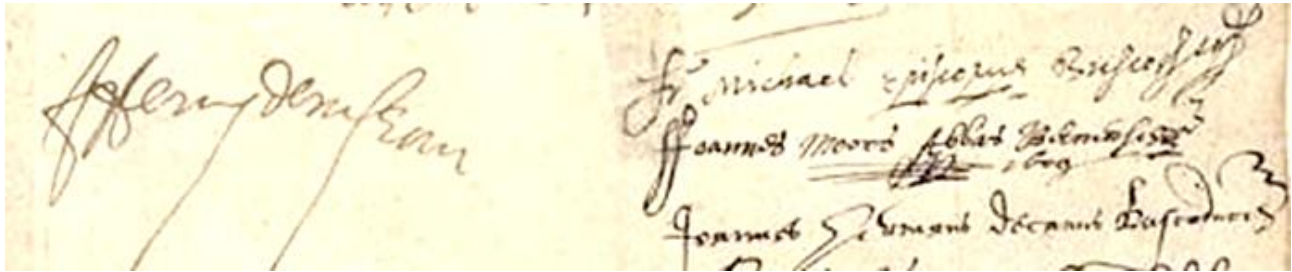
Dagboeken zijn historische bronnen, die op een bijzondere manier een inkijkje bieden in het leven in vroeger tijden. Zo ook het dagboek - of Memoriaal - dat Jan Moors, abt van Berne tussen 1634 en 1639, bijhield. Grotendeels in het Latijn doet de abt daarin verslag van de roerige tijden die de abdij in de nadagen van de Tachtigjarige Oorlog doormaakte. Onlangs is een Nederlandse vertaling van deze belangrijke bron gereed gekomen, te raadplegen via de website van het BHIC.

Joannes Moors werd op 8 augustus 1581 in Heeswijk geboren, waar zijn vader dorpssecretaris was. In 's-Hertogenbosch bezocht hij de Latijnse school. In 1602 werd hij tot subdiaken van de norbertijner abdij van Berne gewijd, in 1607 tot priester. Hij was achtereenvolgens pastoor in Oudheusden, Bokhoven en Berlicum. Op 29 november 1621 werd hij verkozen tot abt van Berne. Dit bleef hij tot zijn overlijden op 20 april 1641. Hij was een energieke, felle abt, die niet over zich liet lopen bij alle problemen die zich voordeden. Hij zat daarbij als een spin in zijn web.

Jan Moors had twee broers en vier zusters. Cornelis werd rector van het Begijnhof te Dendermonde, Maximiliaan werd advocaat te Brussel, de ongetrouwde Johanna leidde Jans huishouden. Van de andere drie zusters, Clara, Anna en Maria, is weinig bekend.

De Opstand en 's-Hertogenbosch.

In 1579 koos 's-Hertogenbosch voor de Unie van Atrecht. Daardoor bleef de stad rooms-katholiek en kreeg ze tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621) de naam Klein Rome: het rooms-katholicisme bloeide in die periode met de vestiging van jezuiten en capucijnen en de oprichting van een seminarie. De Republiek, de protestantse noordelijke Nederlanden, probeerde zoveel mogelijk terrein te winnen. Maurits belegerde de stad, met de bijnaam 'de Moerasdraak', tweemaal vergeefs in 1601 en 1603. Na het Bestand werd door Frederik Hendrik in 1629 het beleg voor de stad geslagen. Dit leidde op 14 september tot overgave van de stad aan de Republiek met het Capitulatieverdrag, waarin onder andere stond dat alle mannelijke geestelijken de stad moesten verlaten, maar dat de vrouwenkloosters mochten blijven tot de laatste non gestorven was. Het Capitulatieverdrag werd naast bisschop Ophovius door abt Jan Moors, die het beleg binnen de muren van de stad meemaakte, ondertekend.

Ondertekenaars van de capitulatie van 's-Hertogenbosch in 1629: links: Frederik Hendrik, rechts bisschop Ophovius, Joannes Moors, abbas Berniensis, en Joannes Hermans, deken van het kapittel van Sint-Jan (bron: Erfgoed 's-Hertogenbosch).

's-Hertogenbosch was daarmee bij de Republiek ingelijfd, maar de positie van de Meierij was omstreden. Volgens de Republiek was met de inname van de Stad ook de Meierij ingenomen. Volgens de Zuidelijke Nederlanden stond daarover niets in het Capitulatieverdrag, dus bleef de Meierij Spaans. Tussen 1629 en 1648 bestreden de troepen van de Republiek onder leiding van Frederik Hendrik en die van de Spanjaarden, aangestuurd door de landvoogden van de Zuidelijke Nederlanden, vooral kardinaal-infant Ferdinand van Oostenrijk, (1633-1641), elkaar om het bezit van de Meierij. Die strijd werd beslecht met de Vrede van Munster (1648): de Meierij behoorde definitief tot de Republiek.

De periode 1629-1648 wordt tegenwoordig de Retorsietijd genoemd. Deze term is afgeleid van het Plakkaat van Retorsie dat in 1636 uitgevaardigd werd door de Staten-Generaal, waarin in felle bewoordingen rooms-katholieke geestelijken verboden werd zich in de Meierij op te houden.

Betreffende de abdij van Berne

Als u zinnens was om deze te bezoeken in het Gelderse plaatsje Berne aan de Maas, niet ver van Heusden, zal u enkel de waterput aantreffen en het Oude Huys.

De abdij werd door Fulco van Berne gesticht na een belofte aan God. Zijn vesting werd een

kloostergemeenschap die vanaf 1134 de orde van Prémontré of norbertijnen huisvestte. De abdij werd in 1572 geplunderd door de Geuzen van Lumey. De naam Lumey zal bij velen van ons een belletje doen rinkelen. Deze man heeft ook de aanval op Den Briel en verder langs de Maas stroomopwaarts is getrokken met alles wat in en op zijn weg lag vernietigde.

Hedendaagse kaart (bron: kastelen in Nederland), het verschil met de historische kaart van Blaeu uit 1648 erboven is het rechte trekken van de afgedamde Maas met de Bergsche Maas

Zo weten wij dat hij te Gorinchem (Gorcum) ook heeft toegeslagen met als gevolg de Martelaren van Gorcum waaronder onze Nicolaus Poppelius.

In 1579 brandde de abdij af. Veel abdijsgoederen komen later in handen van de Staten van Holland. De paters trekken naar 's Hertogenbosch en na de val van 's Hertogenbosch komen ze nog op andere plaatsen in de Spaanse Nederlanden om tenslotte onder abt Jan Moors in het kasteeltje of slotje van Heeswijk neer te strijken.

Dan volgt er voor ons 'als moderne mens' een moeilijk te begrijpen periode in de strijd tussen de protestantse Staten van Holland en de katholieke Spaanse Nederlanden.

De oude waterput van het gewezen kasteel en het eerste

klooster te Berne aan de Maas (bron: <https://www.berneabdijbier.nl/onze-bieren/brouwen/>)

foto onder: het Oude Huys, restant abdij van Berne, Kloosterstraat 2 Bern. (bron:

<https://hdl.handle.net/21.12108/EF76270D856C41409CEE0DADF9D0FDFFD>)

Aan het verblijf in Heeswijk kwam onverwacht een eind door het uitvaardigen van het genoemde Plakkaat van Retorsie op 2 december 1636: alle in de Meierij nog aanwezige geestelijken zouden gearresteerd worden en moesten bij arrestatie een zware geldboete betalen, evenals de dorpen waar de katholieke eredienst nog werd gehouden. De abt hoorde pas op 22 december van dit plakkaat en trof ogenblikkelijk maatregelen. Hij stuurde de

pastoor van Berlicum naar Den Haag om te vragen of dit ook gold voor de abdij, omdat die Hollands was en geen partij gekozen had voor de Republiek of voor de Zuidelijke Nederlanden. Moors probeerde eerst bij de graaf van

Bokhoven onderdak te vinden, wat mislukte. Toen kreeg hij voor enige dagen onderdak in Gemert bij de Duitse Orde. De overige monniken zwermden uit. Van der Cammen kwam melden dat volgens de commandant van Heusden ook de neutrale gebieden in de Meierij onder het plakkaat vielen.

Het slotje te Heeswijk geknipt uit het portret van abt Coenraad van Malsen (bron: collectie Abdij van Berne)

Moors gaf zijn lot toen over aan de Goddelijke voorzienigheid en bleef in Gemert. Daar bereikte hem op 9 januari 1637 het blijde bericht dat het plakkaat toch niet bleek te gelden voor de abdij en zijn inwoners: zij konden zich weer in Berne vestigen, waar nog grote delen van de abdij overeind stonden.

De Meierij was echter verboden terrein voor hen. Moors' zuster Johanna bleef in Heeswijk wonen en bestierde daar de zaken van de abdij met behulp van wereldlijk personeel en vele brieven over en weer met haar broer. Want Moors hield nog steeds de touwtjes stevig in handen. Hij had in Berne goede contacten met de gouverneur van Heusden, graaf Willem van Nassau-Siegen. Pas op 2 juli 1638 keerde de abt terug naar Heeswijk.'

het slotje van Heeswijk tegenwoordig

(bron:https://nl.wikipedia.org/wiki/Slot_Berne#/media/Bestand:Berne_boom.jpg)

Normaal gesproken verbleef Moors in de abdij. De opheffing van de retorsie was zo belangrijk, dat hij daarvoor op 6 juli 1638 naar Brussel is gereisd, waar hij moest overleggen met de aartsbisschop van Mechelen, de kanselier van Brabant, de biechtvader van de kardinaal-infant en ten slotte met landvoogd kardinaal-infant Ferdinand van Oostenrijk zelf. Dat nam veel tijd in beslag. Eindelijk is Moors met de verkregen documenten op 8 augustus 1638 naar 's-Gravenhage vertrokken om ook daar de opheffing van de retorsie te verkrijgen. Van 10 tot 25 augustus verbleef hij daar. Het resultaat was dat als de koningsgezinden de Meierij in wereldlijke zaken wilden overlaten aan hen, zij aan de clerus de geestelijke zaken zouden overlaten. Daarmee kon Moors naar huis gaan. Deze uitgebreide reis had veel van Moors gevegd. Hij werd oud en ziekelijk, maar leidde de abdij met alle problemen nog volledig. Eind 1639 werd Joachimus Keijsers, in wie Moors veel vertrouwen had, pastoor van Heeswijk. Mogelijk is dat de reden dat hij zijn memoriaal in 1640 niet voortzette. In 1668 werd Keijsers zelf abt.

Portret van Jan Moors (bron: collectie Abdij van Berne)

Reizen tussen Heeswijk en Brussel in 1638 tijdens de woelige en onveilige periode tussen de Staten van Holland (protestanten onder prins van Oranje, Frederik Hendrik) en de Spaanse Nederlanden (katholieken onder de Spaanse koning Filips IV)

Toen hij in 1638 van Heeswijk naar Antwerpen reisde werd zijn gezelschap op 8 september tussen Hilvarenbeek en Turnhout tegengehouden door Staatse ruiters uit Bergen op Zoom, die a nobis exegerunt quatuor scellingos (die van ons vier schellingen eisten).

De volgende dag, tussen Wijnegem en Antwerpen, kwam Moors opnieuw oog in oog met (Staatse) Bergse ruiters, ditmaal kostte het hem twee schellingen.

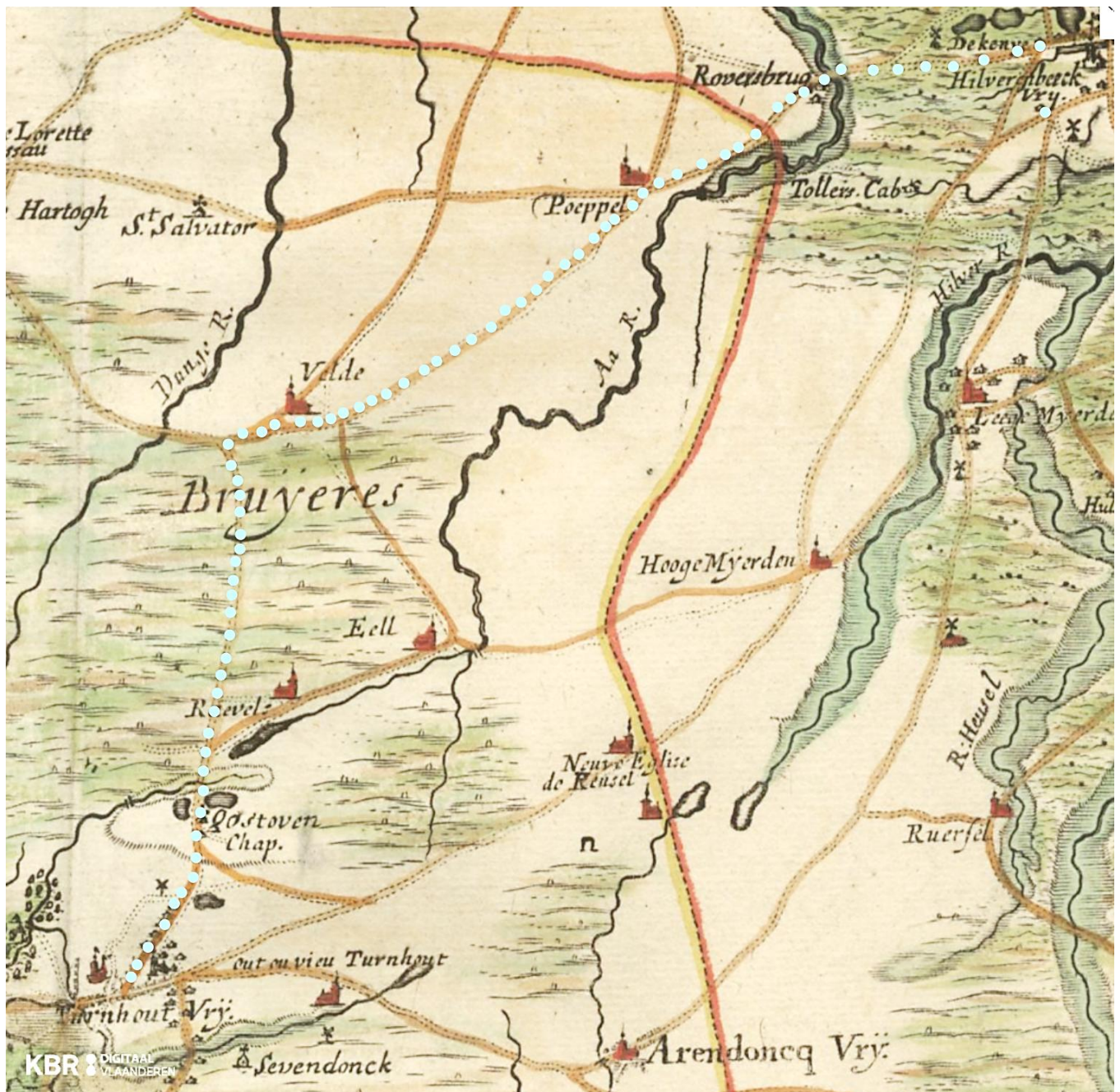
En ook de tegenpartij liet zich niet onbetuigd: verderop richting Antwerpen, aen den Dam, eisten diezelfde dag soldaten van de Spaanse koning een schelling. Kleine bedragen inderdaad, alom bekende praktijken waar men

zich met een buidel kleingeld op kon voorbereiden, maar hoe dan ook geen veilige situatie: bij elke confrontatie met een troep soldaten bestond de dreiging dat het ook anders kon aflopen, met geweld, gijzeling of nog erger.

Hieronder kan u enkele vertaalde passages lezen uit het dagboek van abt Moors.

6 juli 1638 (Hilvarenbeek, Turnhout)

's Morgens voor vieren vertrok ik met ons **rijtuig naar Antwerpen**. Ik had als gezelschap de pastoor van Berlicum, de Brusselse Francken, jonker Ter Herenhaeff en meester Laurentius die ons te paard begeleidde. Onderweg heeft de pastoor van Moergestel vlakbij zijn huis met ons gesproken. Omstreeks elven kwamen wij in **Hilvarenbeek** en hebben daar het middagmaal gebruikt en heb ik alle uitgaven van deze reis betaald. Omstreeks zessen kwamen wij in **Turnhout** en hebben daar overnacht. Daar heeft de pastoor van Merksplas, Policarpus, in het begijnhof met ons gesproken.

Kaart met het mogelijke traject (bolletjes) van Hilvarenbeek naar Turnhout (bron: 1712 Fricx-kaart, Geopunt Vlaanderen, KBR - Koninklijke Bibliotheek van België agentschap Digitaal Vlaanderen)

7 juli 1638 (Westmalle, Antwerpen)

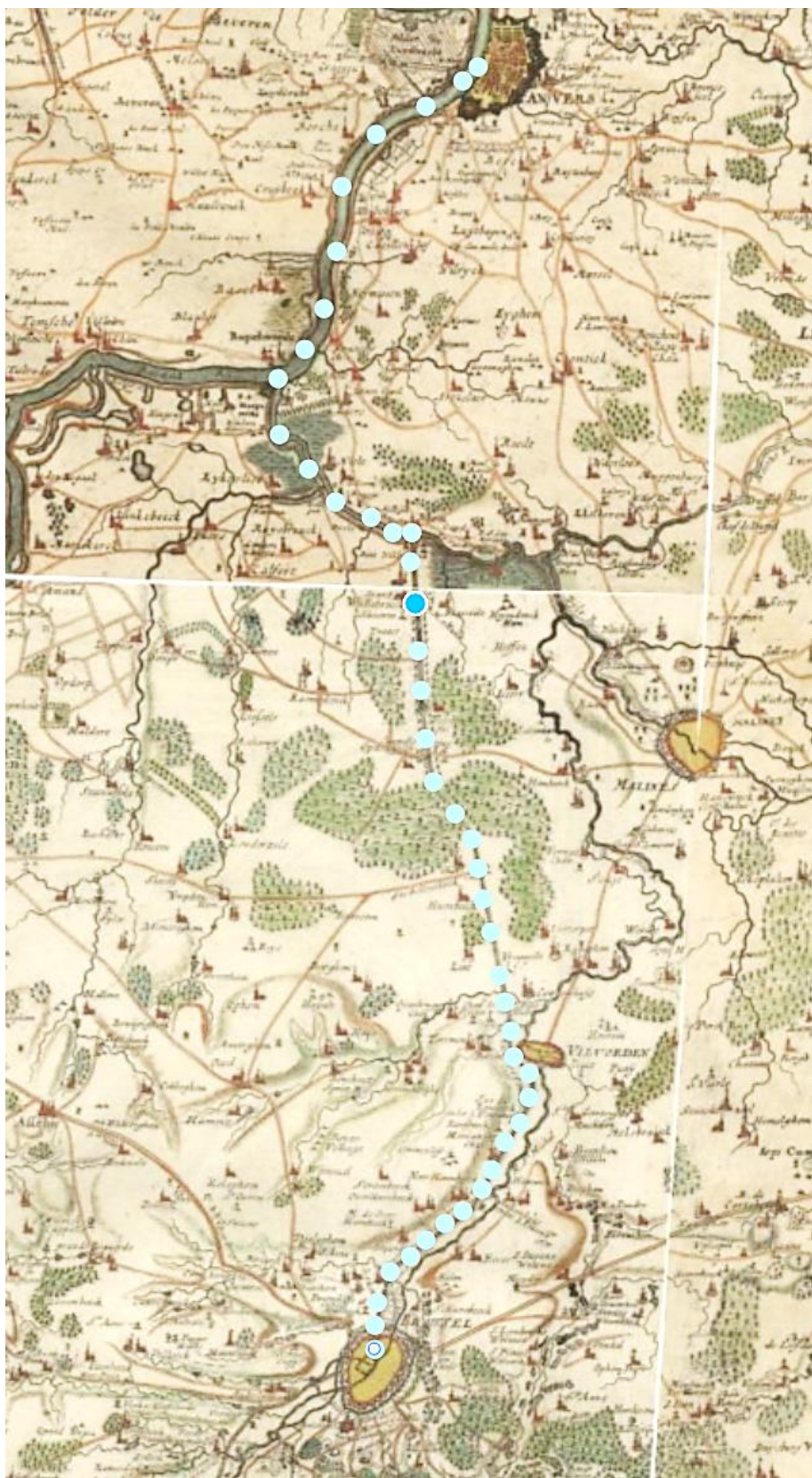
's Morgens rond vieren vertrok ik uit Turnhout en wij kwamen omstreeks negenen in **Westmalle** en omdat er in de herberg geen wijn was, bracht de herbergier [ons] naar de wereldlijk heer. Toen wij rond twaalfen vertrokken, kwamen er **soldaten voor de herberg**, toen wij in het rijtuig waren. Zij wilden onze **paspoorten** zien en toen zij die gezien hadden, **vroegen zij hun wat geld te geven. Ik gaf hun 20 stuiver en zij lieten ons gaan.** Omstreeks vijven kwamen wij gelukkig in Antwerpen en stegen af bij Maria Vranx, die ons zeer hartelijk ontving. Francken vertrok daar van ons en ging 's nachts naar Brussel. Meester Laurentius sliep bij de predikheren. Twee knechten, namelijk onze koetsier en de knecht van Ter Herenhaeff, sliepen in de herberg de Gouden Poort, waar de paarden waren. Het rijtuig werd gestald in het klooster van de predikheren. Wij met Ter Herenhaeff en onze knecht sliepen in het huis van Maria. Daar begroetten ons pater meester Capello en heer Michael, kanunnik van Hilvarenbeek.

Het traject van Turnhout naar Westmalle ((bron: 1712 Fricx-kaart, Geopunt Vlaanderen, KBR - Koninklijke Bibliotheek van België agentschap Digitaal Vlaanderen)

8 juli 1638 (Brussel)

Ik begroette de abt van Sint-Michiel die zijn rijtuig had gestuurd. Daarmee gingen wij later naar **de boot**, na bij genoemde jonkvrouw te hebben ontbeten. En zo vertrokken wij met de boot **naar Brussel** en lieten in Antwerpen Ter Herenhaeff, meester Laurentius, ons rijtuig en de knechten achter. Wij hadden slechts de pastoor en één knecht als gezelschap. 's Avonds rond zevenen kwamen wij in Brussel aan. Onze broer die ons verwachtte, had voor ons voor een koets gezorgd, waarmee wij bij zijn huis kwamen. Daar bleven wij en werden daar ondergebracht. Intussen gaf onze broer onze komst door aan de illustere aartsbisschop van Mechelen. Tijdens het avondmaal kwam Nelstius, pastoor van Nispen, en bood ons namens zijn prelaat het huis van Tongerlo als onderdak aan, maar ik bedankte ervoor.

De reis van Antwerpen naar Brussel ging per boot via de Schelde en de Rupel naar Klein-Willebroek waar men via een sluis het zeekanaal Brussel-Schelde nam (bron: 1712 Fricx-kaart, Geopunt Vlaanderen, KBR - Koninklijke Bibliotheek van België agentschap Digitaal Vlaanderen)

13 juli 1638 (Antwerpen)

's Morgens rond zevenen ging ik met het rijtuig van de heer van Tongerlo naar de illustere aartsbisschop van Mechelen en daar vond ik de kanselier. Zij toonden ons alle documenten van de retorsie. Toen ik daar vertrok, zocht ik de zeereerwaarde bisschop van 's-Hertogenbosch, maar ik vond hem niet. Later, toen wij teruggekeerd waren naar het huis van onze broer, kwam genoemde zeereerwaarde met secretaris Salamanca en zij gaven aan

dat onze reis naar Antwerpen rond drieën zou zijn. En op genoemd uur vertrokken wij met het rijtuig van genoemde secretaris en wij kwamen 's avonds omstreeks tien te Antwerpen en wij gingen naar Maria Vranx.

8 augustus 1638 (zondag) (Zevenbergen)

*Nadat de mis opgedragen was, zijn wij in een gehuurd rijtuig vertrokken naar **Zevenbergen**, waar wij omstreeks half acht aankwamen. 's Morgens betaalde ik Maria Vranx voor het logeren 104 gulden, de dienstmeiden 16 gulden, voor het rijtuig 27 gulden en 10 stuiver. **Onderweg bij Kalmthout raakten wij verward met rovers, aan wie wij gedwongen elf pattacon moesten geven.** In 't **Achterbrouck** hebben wij het middagmaal gebruikt. In **Zevenbergen** hebben wij gelogeerd in De Adelaar, waar wij secretaris Piermans ontmoetten. Nadat wij vandaar vertrokken waren, kwamen wij omstreeks half een in **Dordrecht** en na het middagmaal gebruikt te hebben in **Zwijndrecht**, gingen wij met het rijtuig naar **Rotterdam** en vandaar **met de boot naar Delft**. Wij overnachtten in De Sleutel, waar wij de predikant van Terheijden ontmoetten, die stevig gedronken had en niet in staat was veel naar voren te brengen.*

7 september 1638 (Boxtel, Moergestel)

*Rond negenen ben ik met de pastoor van Berlicum en een knecht in het rijtuig van Ter Herenhaeff **richting Antwerpen** vertrokken. Rond twaalf kwam ik in **Boxtel** en heb daar in het klooster van de nonnen het middagmaal gebruikt bij de pater; ik heb gesproken met de pastoor heer Loeffius; ik gaf het klooster 5 gulden. 's Avonds logeerden wij in het huis van de pastoor van **Moergestel**, waar wij 's morgens de mis opdroegen, want het was het feest van de Geboorte van Maria. Wij gaven de knecht en de meiden negen schelling.*

8 september 1638 (Hilvarenbeek, Turnhout)

*Wij gingen naar **Hilvarenbeek** en wachtten op het konvooi van de rijtuigen. Wij gebruikten daar het middagmaal en gaven daarvoor en voor de haver drie gulden 16 stuiver. 's Avonds kwamen we in **Turnhout**. **Maar eerder hadden ruiters van Bergen op Zoom vier schelling van ons geëist, die wij hun gaven.** Wij begroetten de deken van Turnhout. Wij gaven in de herberg voor ons en voor pater Columbanus en haver zes gulden 2 schelling.*

9 september 1638 (Westmalle, Antwerpen)

*Wij vertrokken vandaar en kwamen **rond de middag in Westmalle**. En daar gebruikten wij met Adrianus van Herlen het middagmaal met zijn verteringen, maar wij betaalden 37 stuiver voor de knechten, het bier en de haver. En daar kwam de heer commandeur van Gemert met advocaat Cocx met ons samen, die in het **konvooi** was. **Tussen Wijnegem en Antwerpen gaven wij aan de Bergse ruiters twee schelling en aan Den Dam een schelling aan de soldaten van de koning.***

Rond vieren in Antwerpen aangekomen namen wij logies bij de eerwaarde heer van Sint-Michiel, die ziek was.

Onderweg bij Wijnegem kwam ons pater meester Capello tegemoet die te paard op weg was naar de hertog van Neuburg.

's Avonds heeft de prelaat niet met ons het avondmaal gebruikt.

11 september 1638 (Mechelen, Brussel)

*Rond negenen huurden wij een rijtuig en nadat wij bij het ontbijt de heer prelaat vaarwel hadden gezegd, gingen wij **naar Mechelen**; wij gaven de knechten van de abt 6 gulden 6 stuiver. **In Walem gaven wij tien stuiver voor de overtocht over de rivier (n.v.d.r.:de Nete).** In de herberg te Mechelen ontmoetten wij de heer deken van Hilvarenbeek, die de uitgaven daar voor ons betaalde; wij betaalden voor het rijtuig 9 gulden 9 stuiver.*

*Vandaar gingen wij **naar Brussel** en betaalden voor een ander rijtuig vijf gulden vier stuiver. Ook gaf ik aan de armen van Mechelen drie stuiver.*

's Avonds kwamen wij aan in Brussel en logeerden in het huis van Averbode bij heer Johannes van Hove, maar het avondmaal kregen wij bij mijn broer.

10 november 1638 (Antwerpen)

*'s Morgens ging ik met het rijtuig naar het water en vertrok uit Brussel **naar Antwerpen**; als gezelschap hadden wij de heer van Ribaucourt, die naar Roosendaal ging met als doel de bevrijding van de gevangenen van beide kanten.*

Wij kwamen in Antwerpen en ik, de pastoor van Berlicum en frater Balthasarus namen onze intrek bij de eerwaarde heer van Sint-Michiel.

13 november 1638 (Westmalle)

*Wij ontbeten 's morgens, omdat wij meenden rond 9en te vertrekken, maar daar **het geleide vertraagd was**, gebruikten wij ook het middagmaal met de eerwaarde heer; aanwezig waren de pastoor van Broechem met een wereldheer en Heezius.*

*Rond 2 en vertrokken wij. En **toen wij Antwerpen uitreden en op de steenweg buiten Deurne kwamen, trokken soldaten van de koning een pijl uit het hoofd van onze knecht Remigius; hij is hen gevolgd naar Antwerpen en bleef daar, daardoor weerhouden, en wij zagen hem tot in Heeswijk niet terug.***

's Avonds bleven wij in Westmalle en daar sliepen wij voor weinig geld op een leger van stro.

14 november 1638 (zondag) (Turnhout, Hilvarenbeek)

*'s Morgens **rond 10en kwamen wij in Turnhout** en omdat het zondag was, gingen wij naar het begijnhof en hoorden daar de mis. Daarna begroette de heer deken van Turnhout ons. Rond 2en vertrokken wij en 's **avonds rond 8en kwamen wij in Hilvarenbeek** en werd ik met de pastoor van Berlicum gastvrij ontvangen in het huis van kanunnik heer Michael Andriessen, terwijl wij heer Balthasarus en de knecht in de herberg lieten.*

15 november 1638 (Boxtel, Heeswijk)

*'s Morgens vertrokken wij uit Hilvarenbeek en kwamen rond de middag in Boxtel, waar wij **het middagmaal gebruikten bij Gasparus van Heeswijk. En rond 6en kwamen wij in Heeswijk, waar alles voorspoedig aangetroffen is.***

Wij hebben deze dagboekfragmenten gebruikt om de manier van reizen aan te tonen tijdens een onzekere en gevaarlijke periode, waarin de spanningen tussen protestanten en katholieken, evenals tussen de Staten van Holland en de Spaanse Nederlanden, hoog opliepen. De abt van Berne heeft aanzienlijke inspanningen en offers gebracht om zijn klooster te beschermen en reisvergunningen (vrijgeleiden) te verkrijgen voor gebieden die normaal gesproken niet toegankelijk waren voor gewone burgers en katholieke geestelijken.

Voor geestelijken en edelen was het mogelijk om, na langdurige onderhandelingen tussen Den Haag en Brussel, speciale sauvegardes of vrijgeleiden te verkrijgen. Daarom reisde de abt in deze turbulente tijd persoonlijk meerdere keren heen en weer, bij gebrek aan moderne communicatiemiddelen, om deze regelingen te treffen.

Sauvegardes of vrijgeleiden

Sauvegarde is een document waarmee een bepaalde groep mensen of instellingen door een hoge autoriteit zoals de koning, werd gevrijwaard van plundering of brandschatting .

Zowel de familie van Anna Maria Sidonia als die van haar man hadden vele, wijdverspreide bezittingen, zowel binnen de grenzen van de Republiek als in de Zuidelijke Nederlanden. Om zich enigszins veilig te kunnen bewegen

tussen die verschillende eigendommen waren garanties van hogerhand onmisbaar. Zo wist Filips de Merode, de oudere broer van Anna Maria Sidonia's man Floris, in 1621 bij de Staten-Generaal een akte van neutraliteit te bemachtigen – hij had naar eigen zeggen van de Aartshertogen in de Zuidelijke Nederlanden al een soortgelijk document verkregen - en een sauvegarde voor hemzelf, zijn gezin en zijn personeel.

833. Philips, vrijbannerheer van Mérode en Petersheim, vraagt neutraliteit voor het kasteel Westerlo in Brabant en voor zijn gezin en personeel. De Aartshertogen hebben al neutraliteit verleend.

H.H.M. winnen advies in bij Maurits^a.

Uittreksel van 3 mei 1621 voor aanvraag 'akte van neutraliteit' bij de Staten-Generaal (bron:

<https://resources.huygens.knaw.nl/retroboeken/statengeneraal/#source=5&page=155&view=imagePane&accessor=toC>)

Gewapend met de nodige vrijgeleides kon men dan in de laatste jaren van de Tachtigjarige Oorlog zonder veel gevaar van zijn vaste woonplaats in het Zuiden naar diverse plaatsen in de Republiek reizen.

Een ander voorbeeld van het belang van een sauvegarde vinden we in het dagboek van abt Moors. *Op 10 juni 1637 – Moors verblijft dan in de gebouwen van de oude abdij in Bern nabij Heusden – liet gravin Christiane van Erbach, de vrouw van Willem van Nassau-Siegen, Staats gouverneur van Heusden, aan de abt vragen of hij voor haar bij de Spaanse Kardinaal-Infant in Brussel een vrijgeleide kon regelen, quo libere posset cum suo sodalitis et communitate et rheda proficisci quo luberet (waardoor zij met haar gezelschap en haar rijtuig vrij kon gaan en staan waar het haar behaagde). Moors deed zijn best, hij schreef voor haar aan de president van de Raad van State in Brussel en aan de aartsbisschop van Mechelen. Of zijn inspanningen ook resultaat hebben opgeleverd vernemen we niet uit het dagboek.*

Personen van rang en stand konden door middel van sauvegardes van de strijdende partijen aan beide zijden van de frontlinie een reis door het betwiste grensgebied aanzienlijk beveiligen en vergemakkelijken. De gewone man had dergelijke middelen doorgaans niet tot zijn beschikking, al is het zo dat er in behoorlijk wat dorpsarchieven in de Meijerij van Den Bosch sauvegardes worden bewaard. Daarbij gaat het om de garantie dat een dorp niet door troepen van de partij die het document uitgeeft zal worden geplunderd, gebrandschat en dat de inwoners niet zullen worden gemolesteerd, zoals bijvoorbeeld de gouverneur van Grave in 1647 aan de inwoners van de heerlijkheid Boxmeer toezegt: *Wij verbieden expresselick allen officieren ende soldaten onder onsen commandement behoorende, om in de vrij Heerlicheijt Boxmeer, niet te logeren, peijsteren oft voederen sonder te toonen onse schriftelicke permissie [...], noch den ingesetenen vandien eenige molestatie oft overlast aen te doen. Voor dit soort sauvegardes moest overigens gewoonlijk flink worden betaald.*

Samenvatting:

Reizigers gebruikten allerlei vervoermiddelen tijdens de Tachtigjarige Oorlog: paard, koets of rijtuig, boot. Onderweg waren er risico's omdat ze konden overvallen worden door struikrovers en gecontroleerd door de soldaten van beide legers die hun soldij aanvulden met het afgeperste geld. Om zich te beschermen werden de reizen in begeleide konvooien gedaan of per schip en voorzag men zich van de nodige paspoorten en vrijgeleiden of sauvegardes.

Bronnen:

<https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/abt-jan-moors-en-zijn-memoriaal>

Het stichtingskroniekje van de Abdij van Berne, ingeleid, uitgegeven en vertaald door H. van Rij.

<https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/reizen-door-betwist-gebied>

KBR - Koninklijke Bibliotheek van België agentschap Digitaal Vlaanderen

Nieuwjaarsreceptie van onze vereniging

Zaterdag 18 januari 2025

Luc Andries

Die zaterdagmiddag zakten een 75-tal leden af naar de receptie aangeboden door onze kring in zaal de Brouwerij. Na een gezellig begin was er de verwelcoming door de voorzitter en werd de afscheidnemende secretaresse Rina Van Der Vloet in de bloemetjes gezet voor haar werk.

Na deze verplichtingen werden de hapjes door de meewerkende dames op tafel gezet. De "Ooooohs....." en de "Aaaahs...." waren niet uit de lucht en alles werd netjes opgegeten.

Vervolgens trapte Cis af met een historische quiz over onze gemeente die zeer gesmaakt werd en sommige waren er zo competitief met bezig dat ze allerlei opzoekingen deden op hun smartphone. Dit oneigenlijke gebruik kunnen we volgend jaar niet meer toelaten...

Een klein uurtje later waren we allemaal slimmer geworden en kon men even zijn handen gaan wassen of bijtanken aan de bar.

Na de pauze werd er een filmpje gedraaid opgenomen in 1980 in Poppel door Ad Den Ouden, de vroeger dorpslager van Poppel toen er in het dorp nog twee slagerijen waren nl. Verbeek en Den Ouden. Ad had naast vlees snijden een filmhobby waar de mensen nu nog van genieten. Sommigen hebben zichzelf of hun kinderen in actie kunnen zien in soms hilarische situaties zoals in de "ezelkoers van de Poppelse fanfare".

Nadien nog eventjes napraten en om 17.00 uur moesten we beginnen opruimen omdat de zaal door een volgende groep gehuurd werd.

Bij deze wil ik de aanwezigen en iedereen die meegeholpen heeft om er een zeer geslaagde namiddag van te maken duizendmaal bedanken!

De foto's van deze pagina zijn gemaakt door Harry Vrijzen

De foto's van deze pagina zijn gemaakt door Mieke Van Hauteghem

Fotohoek

Beste lezer, kijkt u thuis ook eens in de oude schoenendoos op zolder naar die oude familiefoto's. Ziet u oude foto's die het bewaren waard zijn, kom naar ons, wij bewaren ze met plezier en met zorg voor ons nageslacht. Kan u er geen afstand van doen, wat best mogelijk is, dan zouden wij deze mooie foto's graag kopiëren en kan u ze behouden. Vergeet vooral niet op de achterzijde van de foto de naam van de personen en de plaats van de foto te noteren. Als onze voorouders dat maar niet waren vergeten, dan hadden we deze rubriek niet nodig gehad. Ga nu maar gauw naar de zolder, want anders komt het er niet meer van!

Als u de namen kent, laat u het dan weten aan: voorzitter@nicolaus-poppelius.be of telefoneer naar 0474 97 17 27.

1: Burgemeester J. Segers, 2: x, 3: Jos Dupré, 4:x, 5:x; er zijn nog drie mensen onbekend. Wie kan ons helpen?

Nieuwe foto

Wie zijn deze mensen of familie?

Lief en Leed

Onze deelneming betuigen wij bij het overlijden van:

Paula Willems, echtgenote van Paul Vaernewyck, overleden te Antwerpen op 14 december 2024.

Christiane Declercq, weduwe van Hugo Moyaert, overleden te Ravels op 19 december 2024.

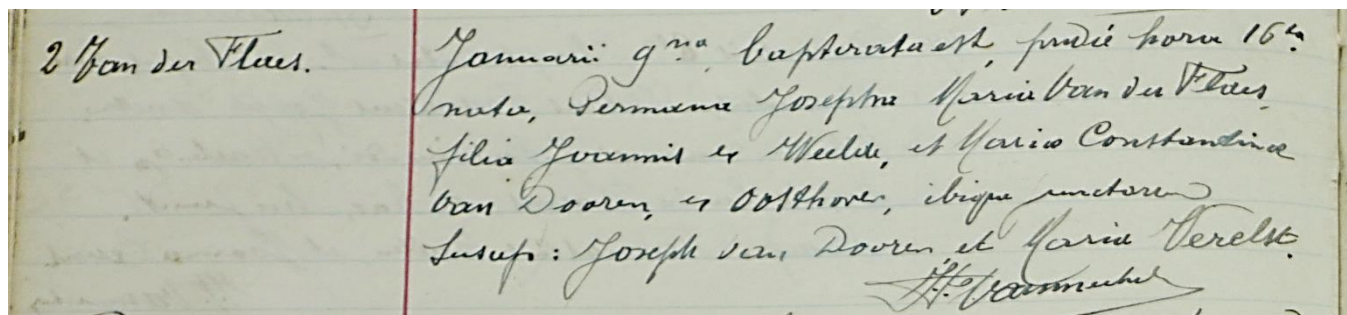
Frans Boeren, echtgenoot van Mieke Heykants, overleden te Ravels op 28 december 2024.

Jos Vandoninck, echtgenoot van Emmy Reinards, overleden te Poppel op 2 februari 2025.

Jan Dries, echtgenoot van Maria Van Tigchelt, overleden te Weelde op 18 februari 2025.

Onze felicitaties zijn er voor:

Germaine Van der Flaes die honderd mocht worden op 9 januari 1925.

Uittreksel doopregister van Germaine Van der Flaes, Sint-Servatius, Ravels

Ze was de jongste in het gezin. Haar vader, bijgenaamd De Fluut, was een schipper die zijn schip met een paard van Ravels naar Wezet (Visé) trok om er mergel te halen voor de productie van cement in Ravels, maar die ook lang café had gehad. In dat café leerde Germaine haar man kennen.

Germaine kreeg twee kinderen, vijf kleinkinderen en acht achterkleinkinderen. Haar zoon overleed, maar met haar schoondochter heeft ze nog steeds een warme band en dochter Juliette komt elke week langs. Tot voor

kort maakten ze samen af en toe een uitstapje naar het Heidelecht in Postel. Voor die gelegenheden trok Germaine steeds schoenen met een hakje aan en dat deed ze ook voor haar verjaardagsfeest. Germaine werkte als jonge vrouw bij de lampenfabriek Radium in Tilburg. De afstand, zo'n 25 kilometer, overbrugde ze dagelijks op de fiets. In het midden van de jaren 1950 richtte ze samen met haar man een bouwbedrijf op dat in de regio heel actief was.

Ook dat nog...

Cartoon van Lectrr in De Standaard van 30 april 2023

Errata vorig tijdschrift nr.114

In tijdschrift 114 zijn de auteursnamen niet vermeld.

Het artikel "100 jaar Preventorium te Ravels" valt niet onder de reeks "Van onder de klei..." en is geschreven door Jan Aerts, wiens naam niet vermeld is.

Dit euvel is ook geschied bij het artikel van het bezoek aan Leuven en Abdij Park met als auteur Luc Andries.

Heemkunde Erfgoed Ravels, Nicolaus Poppelius vzw

BESTUUR:

Voorzitter:	Luc Andries,	voorzitter@nicolaus-poppelius.be	0474 97 17 27
Secretaris:	Vacant		
Penningmeester:	Ries van der Linden,	penningmeester@nicolaus-poppelius.be	014 47 80 66
Leden:	Andre Van Gils	andre_van_gils@telenet.be	014 65 68 93
	Mieke Van Hauteghem,	lumie@skynet.be	014 68 73 32
	Cis Vissers,	franciscus.vissers@telenet.be	014 65 67 50
	Harry Vrijzen,	harry.vrijzen@telenet.be	014 65 64 20
	José Schlappi,	joseschlappi@gmail.com	0485 11 92 83
	Paul Van Baelen,	vanbaelenpaul@gmail.com	014 65 73 15
	Frank Konings,	fkonings523@gmail.com	014 71 53 74
	Karin Lauwers,	karinlauwers11@gmail.com	0474 72 94 04
	Bas Van Haeren,	redactie@nicolaus-poppelius.be	014 69 91 26

REDACTIEADRES:

Bas Van Haeren, Deenackers 1, 2381 Weelde, 014 699126

redactie@nicolaus-poppelius.be

Voor informatie in verband met de inhoud van dit tijdschrift, de vormgeving of verschenen teksten kunt u steeds terecht op het redactieadres.

Wenst u een tekst of een idee voor publicatie aan te bieden, dan kunt u dit ook doen via een bestuurslid. (Iedere auteur is verantwoordelijk voor de ingestuurde werken.)

CONTACTGEGEVENS:

Adres: Heemkunde Erfgoed Ravels, Nicolaus Poppelius vzw, Dorp 64, 2382 Ravels-Poppel

Bankrelatie:

Rekeningnummer: 733-3522204-67

IBAN: BE93 7333 5222 0467

BIC code: KREDBEBB

Museum: Museum Aan de Grens (MAG) "'t Kaske", Dorp 64 te 2382 Poppel is geopend elke tweede zondag van de maand van 14u. tot 17 uur.

In december, januari en februari is het museum gesloten.

Wel zijn er in deze wintermaanden bezoeken mogelijk na afspraak.

Groepsbezoeken kunnen aangevraagd worden via het reserveringsformulier dat u kunt vinden op onze website.

Aanvragen kunnen natuurlijk ook gedaan worden per brief/telefonisch/E-mail (zie hierboven voor het adres).

Archief- en Documentatiecentrum: Dorp 60, 2382 Ravels-Poppel

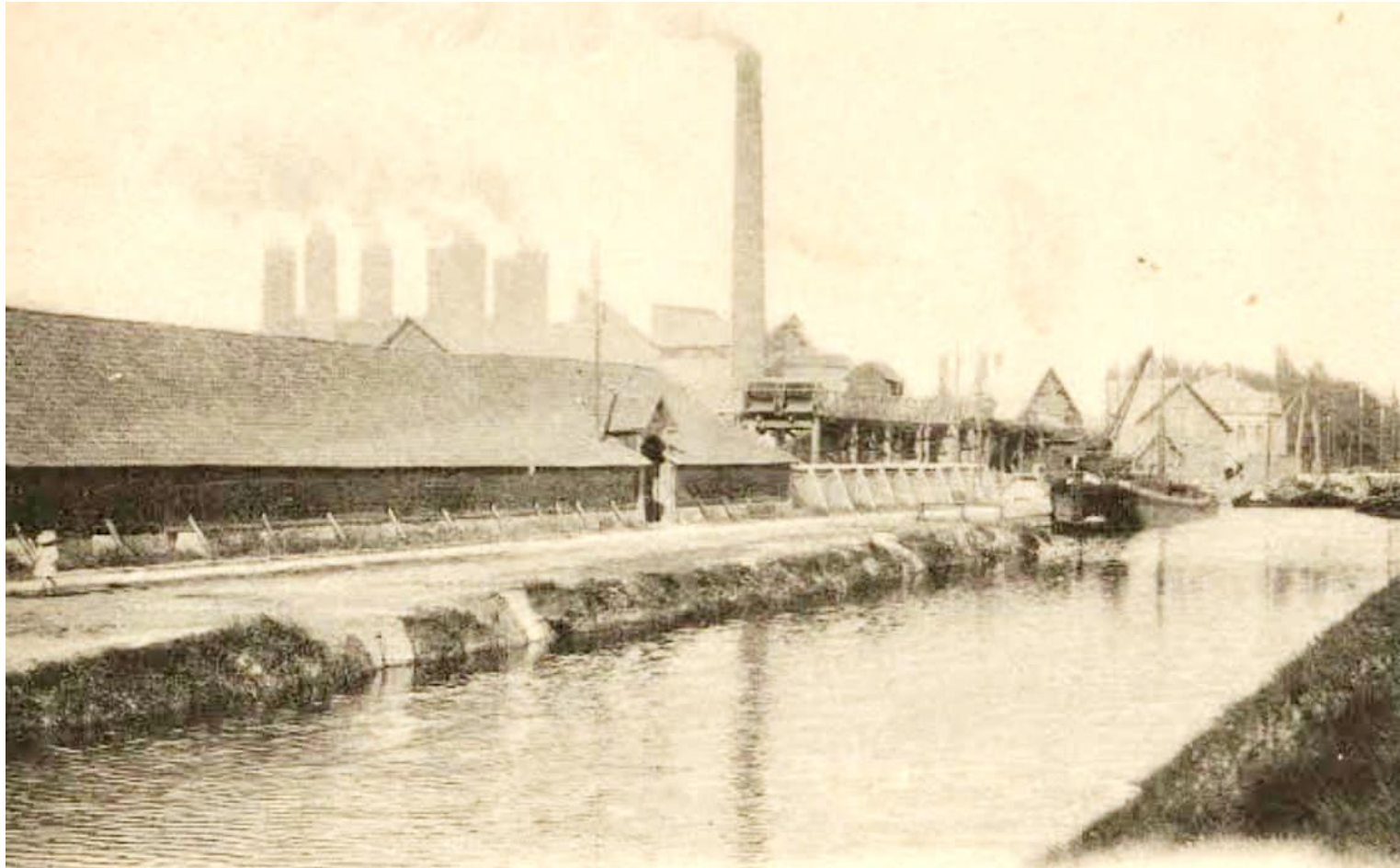
Te bezoeken na afspraak: voorzitter@nicolaus-poppelius.be

Website: <https://nicolaus-poppelius.be>

Facebook: www.facebook.com/NicolausPoppelius.MuseumAandeGrens

QR-code Facebookpagina

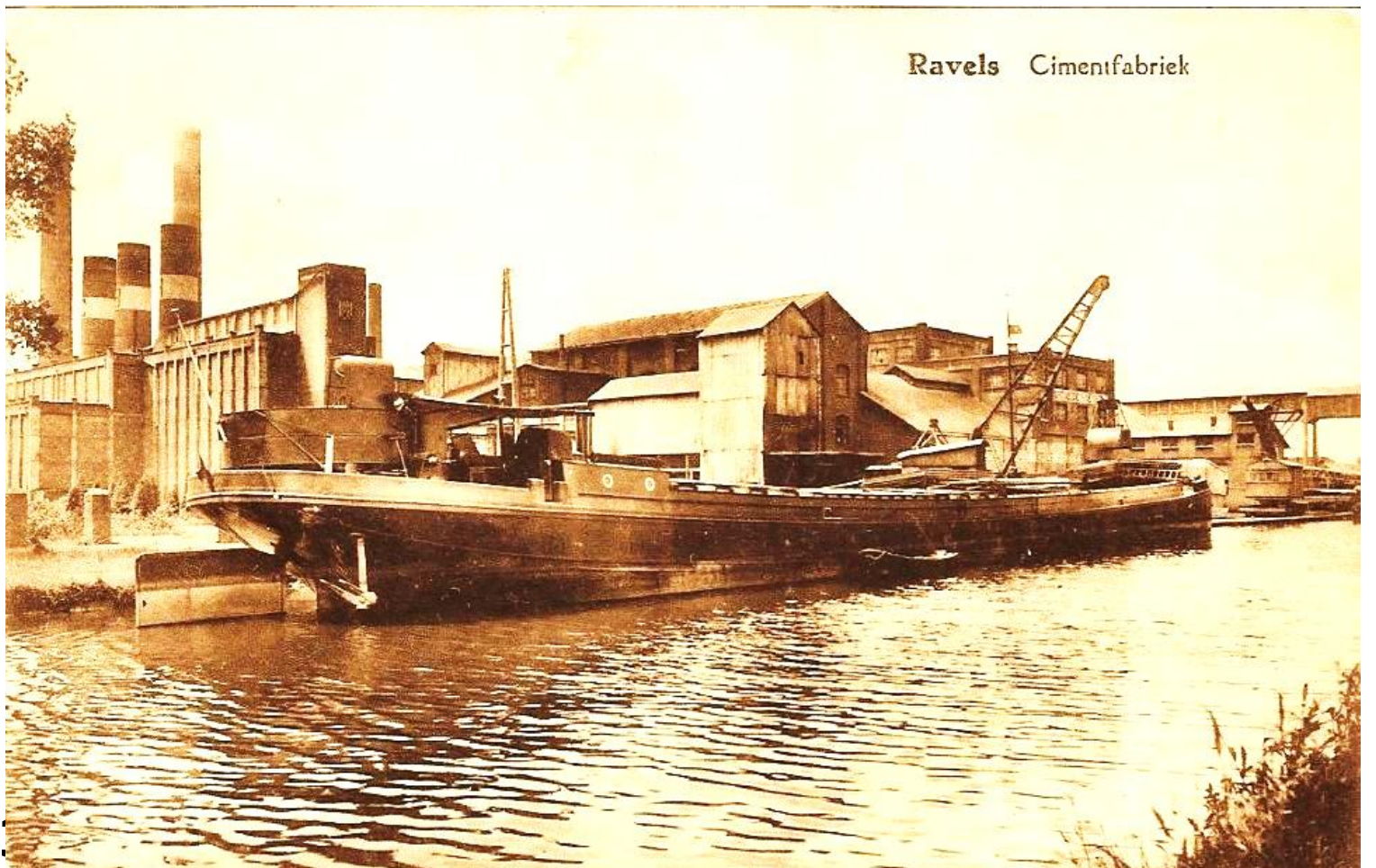
Tarchoot. №4 *l'abrique de ciment.*

gemeente
Ravels
gemeente

ERF
GOED
NOORDER
KEMPEN

Vlaanderen
verbeelding werkt

Ravels Cimentfabriek